

FOLKETS
BIO De första
40 åren
1973-
2013

FOLKETS BIO 1973 – 2013 DE FÖRSTA 40 ÅREN

© Folkets Bio, 2013

Ansvarig utgivare: Katrina Mathsson

Redaktörer: Katrina Mathsson, Anna Harding och Camilla Larsson

Text: Camilla Larsson

Formgivning: Jacob Frössén, som har tillbringat åtskilliga timmar i Folkets Bios arkiv

Humleillustration: Lucinda Larsson

Tryckeri: Åtta 45 Tryckeri, Stockholm 2013

ISSN: 0345-3316

Film&tv nummer 3/4 2013

Bokens innehåll bygger på arkivmaterial, research och samtal med:

Gunnar Bergdahl, Ulf Berggren, Anna Harding, Kajsa Hedström, Johan Holmberg,

Bettan von Horn, Stefan Jarl, Katrina Mathsson, Mattias Nohrborg, Rose-Marie Strand

och Marie Strauss

Denna bok är en del av projektet "Folkets Bio 40 år – kvalitetsfilm i hela landet" som genomförs med stöd av Svenska PostkodLotteriet.

ORT/FÖR FILMER

1-08
sida 200-210

Skapare
Org

~~Latinska språk~~
Org

tyr. exemplar
1.00

INNEHÅLL

Förord	sid 8
1973–1983	sid 10
1983–1993	sid 36
1993–2003	sid 60
2003–2013	sid 84
Vi ställde två frågor...	sid 108
De svenska filmerna	sid 114
Barnfilmen	sid 120
Biografen	sid 130
En humla som kan flyga	sid 153
PS	sid 159

FÖRORD

Det finns en historia bakom i stort sett varje filmvisning. En kopia som kom i sista minuten. En nyckel som inte hittades. Ett mycket ungt teknikgeni som fick hämtas från skolan för att fixa en havererad projektor. Iltransport av filmkopian till tågstationen. Filmaren som klippte ner filmen i maskinrummet för att den var för lång. Lååånga möten. För många sålda biljetter. Snabba beslut. Sömlösa nätter. Sprudlande idéer. Bara en person i salongen. Vi kör ändå!

När biobesökaren slår sig ner i fåtöljen, ljuset släcks och det magiska ögonblicket när filmen börjar infinna sig märks ingenting av allt det slit som föregått visningen.

Att visa film är en konst och många, många, människor har lagt ner oändligt mycket av sina liv för att förverkliga idén om Folkets Bio. Många är också de idag verksamma på kulturområdet som började sin bana på någon av Folkets Bios biografer. Den idag folkkäre författaren som rev biljetter på tisdagarna, teaterchefen som växte upp på Hagabion, journalister, producenterna, filmarna, biografägarna, distributörerna och maktavarna som en gång sålde biljetter, städade foajéer och körde film.

Några av oss stannade kvar och har fått vara med och driva Folkets Bios utveckling från att vara en envis uppstickare till en fortfarande lika envis och idag oundgänglig aktör i det svenska filmlandskapet.

På sidorna som följer berättas en del av Folkets Bios historia. Filmerna, regissörerna, filmpolitiken och den långa brokiga resan från en liten visningslokal på en bakgata till en kvalitetsfilmskedja över hela landet med en filmkatalog med hundratals filmer.

Mycket har förändrats. Inte minst genom det tekniskifte som har revolutionerat hela filmvärlden. Men i grunden är allt sig likt. Kvalitetsfilm till så många som möjligt på så många platser som möjligt. Det var parollen då och den står sig bra ännu idag.

Nu ser vi fram emot de kommande 40 åren.

Katrina Mathsson, Stockholm 20 november, 2013

1973-1983

När fick en svensk film ett sådant mottagande sist?

ETT ANSTÄNDIGT LIV

Publikssuccé

Pressuccé

"Ett oerhört skakande mänskligt dokument"

1973

"En av decenniets viktigaste och konstnärligt mest övertygande svenska filmer alla kategorier"

1973

"Ett av de kraftfullaste filmdokument som gjorts här i landet. Det är en oerhört stark och bra film, en fruktansvärd anklagelse mot oss alla, en rapport från en viktande avgrund med något av tiden från de stora samhällsgisslarna. Det finns ingen viktigare just nu!"

1973

"En triumf för dokumentärfilmen"

1973

Stegt stegt stegt stegt

"Tvångsvisas. Ett anständigt liv varje år för riksdagen. Den står när i samvetet som en sten i en spegel"

1973

"Den bästa film jag sett"

1973

"Få så gott som varje punkt skiljer den sig från alla film som gjorts i Sverige i dag. Jag vill påstå att det är en film alla bör se som bryr sig om vad som händer i världen och i övermorgen med dem som är unga"

"Det här är en av 70-talets viktigaste filmer med saker och bra musik"

"En av dom mest omskakande och engagerande filmer jag över huvud taget har sett"

1973

"Stefan Jarl är en suverän vägvisare i detta samhälle som vi ibland ser skynda på gatan men om vars helvete vi i grunden ingenting vet"

1973

"Den måste alla se!"

1973

"Jättebra, fast jag är chockad. Jag visste faktiskt inte att det var så här..."

1973

"Den bästa svenska filmen sen Widerbergs Kvarteret Korpen"

1973

"Stefan Jarl har lyckats med det som tidningarna på 10 år inte lyckats med att skildra. En film som inte lämnar mig någonting. Alla borde se filmen 'Ett anständigt liv'. Och alla borde ställa frågan: Hur har vi hamnat här?"

1973

"Det är den film som gjort det starkaste intrycket på mig på sista tiden. Jag grät redan efter fem minuter"

1973

"Årtiondets mest nödvändiga film"

1973

1973

"En av de starkaste filmer som gjorts i vår samtid. Den drabbar mig som en raka motorsåg i hjärtrakten"

1973

"Filmen som måste få oss att vakna"

1973

"Få filmer har lyckats skapa så starka intryck..."

1973

"Ursämla griper åskådaren inför Stefan Jarls helvetesskildring 'Ett anständigt liv'"

1973

"Men reser sig inte upp på en vecka"

1973

"En jättesnyting med efterklang: gör något, men nu!"

1973

"Som en stenhård krytnäve i mellangården! Och det jävligaste av allt: allt som visis eller sägs är sant!"

1973

"Det finns scener i 'Ett anständigt liv' som man aldrig kommer att kunna glömma. Stefan Jarls film spelar medvetet och hört starkt på människans känslor. Den vill skaka om och gör det. Folk chokas, gråter och känner sig fullständigt uppgivna. Hur kan det få vara så här? Finns det något man kan göra?"

1973

"Vadå Folkets bio?!!"

Det var ett tumultartat år. Pinochet tog makten i Chile, Parisöverenskommelsen, som skulle leda till att USA drog sig ut ur Vietnam, undertecknades och oljekrisen knackade på dörren – med lågkonjunkturen i släptåg. Hemma i Sverige satt Olof Palme i statsministerstolen med en tung uppgift i knäet – efter rekordåren i slutet på 60-talet med ett blomstrande folkhem hade bistrare tider kommit. Det var 1973 och året då begreppet Stockholmssyndromet myntades, när Clark Olofsson och Normalmstorgsdramat hamnade i centrum för världens intresse. Då det oskuldsfulla Sverige blev lite mer nersmutsat, genom IB-affären, Geijeraffären och turerna runt Sandhamnsplan och deras avancerade droghandel mitt i Stockholms vackra skärgård.

Vänsterrörelsen var stark i många länder och miljörelsen började växa till sig på riktigt. Politiken växte ihop med musiken och filmen, och proggrörelsen blomstrade – men så gjorde paradoxalt nog sedermera också discon, schlagern och glamour. Och så kom punken.

På bio hade *Gudfadern* förebådat om *Taxi Driver* och *Gökboet*, filmer som representerade ett, för tiden karaktéristiskt, drag av samhällssatir. I Sverige fanns visserligen Bo Widerberg, Jan Troell och Roy Andersson, men Ingmar Bergmans skugga vilade tungt över filmvärlden där Harry Schein styrde över Svenska Filminstitutet och det Filmavtal som var frukten av den tio år gamla Filmreformen.

DN. 16/2-73

Det var mer än tio år sedan Widerberg skrev sin stridsskrift *Visionen i svensk film*, där han bland annat kritiserade borgerligheten och inskränktheten, men så mycket hade egentligen inte förändrats.

Svenska Filminstitutets filmskola hade startat 1964 och när de första kullarna utexaminerades med vässade kameror, var vissa av dem kritiska inte bara mot samhället utan också mot skolan själv. Man ville ut i verkligheten och filma folket på gatan, bryta mot den konventionella filmindustrin och det som Svenska Filminstitutet med Schein och Bergman stod för. Filmarnas ambitioner underlättades av de nya mindre och lättare 16 mm-kamerorna. Men var skulle filmerna visas? Dokumentärerna, till exempel, släpptes inte in på de stora kommersiella dukarna utan var en typ av film som det ansågs att tv kunde syssla med. Parallellt fanns hos publiken ett jättesug efter andra bilder än de som kom från den konventionella filmindustrin. Och en lust att engagera sig och ifrågasätta.

Organisationen FilmCentrum hade startat redan 1968, som en reaktion på att det fanns så många kort-, dokumentär- och experimentfilmer som det inte fanns någon arena för. Och som en motkraft till det kvalitetsbegrepp och den produktionspolitik som fanns och fördes inom Svenska Filminstitutet. Att Harry Schein nekade FilmCentrum stöd till den katalog som planerades, med orden *Filminstitutet medverkar inte till spridning av skitfilm*, sporrade säkerligen utgivningen snarare än stoppade den. Katalogen, som innehöll en förteckning över de hundratals oberoende filmer som fanns till hands, distribuerades till skolor, bibliotek och föreningar. Men intäkterna

från uthyrningen var inte tillräckligt stora för att täcka produktionskostnaderna eller för att finansiera nya filmer. Och kvar fanns den lockande tanken på vita duken – att kunna visa det man gjorde på kommersiella, öppna visningar, för en större och betalande publik.

Resten är vad man bruka kalla historia. Filmskaparna Ulf Berggren och Stefan Jarl satt en vidrig vinter i FilmCentrums källare och diskuterade lösningar. Och så kom det: *Fan, vi startar en egen biograf och börjar distribuera film! Då får vi både publik och intäkter. Utmärkt, vi kallar den Folkets Bio! Vadå! Folkets bio?! Ja, vi är ju folket. Vi ställer oss på samma plattform som Folket i Bild och Folkets teater. Med samma paroller: Antiimperialism, yttrandefrihet och för en folkets kultur. Folkets Bio.* Som Stefan Jarl säger, så har Ulf Berggren alltid varit en mycket praktisk man. Och Folkets Bio blev det.

Idag 40 år senare kan man fortfarande nästan ta på duons entusiasm över att det djärva infallet den där gången för fyrtio år sedan har blivit en förening som inte bara övervintrat och överlevt, utan också vuxit och förgrenat sig och nu är en vital aktör i filmvärlden. Som startade med en distribution av totalt tre-fyra filmer de första åren och idag har premiär för en ny film varannan vecka året runt, ibland mer. Fortfarande med samma grundparoller.

Den ideellt arbetande och partipolitiskt obundna socialistiska kulturföreningens första bio blev den före detta biografen Facklan på Östgötagatan i Stockholm. Biografen hade lagts ned 1969 och byggts om till en konsertlokal, som man hyrde in sig i. Öppningsfilmen var tänkt att bli Maj Wechselsemanns *Viggen 37 – ett militärplans historia*, men

filmen blev försenad och istället visades två kortare dokumentärer från Colombia, som distribuerades av FilmCentrum; Jorge da Silva och Marta Rodriguez *Tegelarbetarna* och *Indianförföljelser i Colombia*. Premiärdagen blev den 19 februari, 1973. *Viggen* fick i sin tur premiär en månad senare, den 19 mars.

Från att visa svenska filmars filmer var steget inte långt till att ta hem utländska likasinnade filmars verk. Rodriguez och da Silva tillhörde en ny generation dokumentärfilmare som skildrade folkets kamp i Sydamerika. Och i kretsen runt Jarl och Berggren fanns till exempel Janne Lindqvist (medregissör till *Dom kallar oss mods*), Maria Cederquist, Lennart Malmer, Ingela Romare, Carl Henrik Svenstedt, Malte Wadman, Rudi Spee, Stig Holmquist, PeÅ Holmquist och Axel Lohmann, som liksom flera andra riktade sina kameror ut i världen mot Sydamerika, Vietnam och Afrika där frihetskamperna pågick. På sina resor träffade de utländska kolleger och då var det självklart att ta med deras filmer hem.

Lokalen på Östgötagatan var dessvärre inte speciellt lämpad för regelbundna filmvisningar. Snart togs nästa steg. Runt hörnet på Högbergsgatan, låg en tom biograf, den som hetat Ritio och ingått i kedjan Ri-teatrarna. Visserligen var den enorm, med 543 platser, men om hela Folket skulle få plats så...

Ett hyreskontrakt skrevs under, Jarl kontaktade ett antal regissörer och bad dem bidra med en tusenlapp till en ny 16mm-projektor, som skulle klara den stora biografen, och i april kunde visningarna av *Viggen* flytta över till Högbergsgatan.

SON AV AMERIKA
Regi: Santiago Alvarez
Produktion: Icaic, Kuba 1972.

SON AV AMERIKA (Del America soy hijo. . . y ella me debo) är en 3 timmar och 15 minuter lång fresk över Latinamerikas historia. Den är gjord av kubanen Santiago Alvarez, känd för dokumentärfilmer som NOW, LBJ, Hanoi 13 mars m fl. Här används Fidel Castros statsbesök i Chile 1971, då han besökte Allende och den långa blockad som rått mot Kuba upphörde, till en visuell pedagogik som fördjupar innebörden av Fidels resa och också visar på nya vägar för dokumentärfilmen. Här berättar han i en intervju för VICTOR CASAUS om sitt filmskapande. Intervjun är gjord före kuppen i Chile 1973.

Föreställning varje kväll kl 19⁰⁰

Högbergsgat 26

DN vägrade till en början att publicera Folkets Bios annons eftersom det ju inte handlade om någon "riktig" biograf. Till och med porrbiograferna ansågs mer riktiga. När man lät en anlitad advokat ringa upp erbjöd tidningen först plats under rubriken "Matställen", men fick efter hård diskussion till slut löfte om plats på rätt sida – men långt från de andra biografernas annonser. *Viggen*, som var Wechseldmanns elevfilm från Filmskolan och marknadsfördes med orden "*en film om hur man sätter sprätt på 30 miljarder*", skulle plötsligt alla gå och se och regissören själv var ett spännande, nytt uppstickarnamn, som här djärvt synade ett av Sveriges mest pengaslukande industriprojekt.

Jarl bodde runt hörnet och fungerade, vare sig han ville eller inte, som ständigt arbetande allt i allo, och bion slukade hans engagemang. Men inte bara hans. Postkassörskan på postkontoret intill anmälde snart sitt intresse för att sitta i kassan. Tillsammans med en scenarbetare från Stadsteatern, några studenter som läste filmvetenskap, en tekniker från Sveriges Radio, en arbetslös designer och några arbetslösa filmare hade Jarl och Berggren nu en pionjärtrupp. Tidigt med i bilden fanns en liten grupp entusiaster och aktivister som Lasse Säfström, Suzanne Branner, Elisabeth Reslegård, Godfried Thalboom och Bettan von Horn, då filmstudent och idag ansvarig för svensk film på Folkets Bio. Då 1974, började hon med att riva biljetter och minns hur man kväll efter kväll körde *Son av Amerika*, kubanske Santiago Alvarez dokumentärklassiker, om Castros besök i Allendes Chile, inför fullsatt salong på Högbergsgatan. Alvarez förnyade den kubanska dokumentären med sin hetsiga montage teknik och var en av personerna bakom det kubanska filminstitutet, som grundades efter revolutionen.

Folkets Bio-föreningens verksamhet byggde till en början helt på ideella insatser och den stora utmaningen var att få ihop alla dessa frivilliga till en fungerande organisation. FilmCentrum hade redan en organisation med lokalavdelningar runt om i landet och steget var därför inte långt till att starta fler avdelningar av Folkets Bio våren och hösten 1973, bland annat i Göteborg och Umeå, som också snabbt fick egna biografier medan andra flyttade runt. Efter några månader hade man, konstaterade den första kongressen, *arrangerat ett par hundra föreställningar på elva platser i landet, för en sammanlagd publik på mer än 10 000 åskådare*. Lokalföreningarna var ansvariga för sina egna biografier och arrangemang, medan riksföreningen skötte importen och distributionen av film.

Samma år lade FilmCentrum ned sitt informationsblad Rapport från FilmCentrum och startade tidskriften Film&tv. Tanken var att skapa en plattform för att framföra och öppet debattera de idéer som FilmCentrum och deras fackliga allierade Teaterförbundet stod för. Bland annat presenterade man för regeringen ett sjupunktsprogram för hur ett alternativt system för filmstöd, distribution och biografssystem skulle kunna se ut. Säfström blev redaktör för tidskriften. *Med Folkets Bios tillkomst finns det äntligen en organisation som utan profitintressen arbetar med att visa seriösa filmer om vanliga människors situation. Filmbranschens störtflod av kommersiell smörja får inte längre stå helt oemotsagd, utan folkets kultur har till sist fått en möjlighet att hävda sig även på svenska biografier*, skrev Jarl i en krönika i Film&tv:s nummer 2-3.

Folkets Bio fick snabbt betydelse på flera plan. Att man till att börja med visade Film-

EBON
LUNDIN
PRESSBILDER

Centrums filmer gav bara det den svenska dokumentärfilmen ett uppsving. Men genom att bygga upp en struktur utanför det rådande systemet kunde man medverka till att viktiga filmer inte bara visades, utan också blev gjorda. När Per Oscarsson regisserade sin film *Ebon Lundin*, med sig själv i huvudrollen, hade han problem med finansieringen för att kunna bli klar. Att Folkets Bios kunde erbjuda en biograf och garantera filmen distribution gjorde att Oscarsson fick de pengar han behövde. Detta var bara den första av många filmer vars existens Folkets Bio skulle möjliggöra, genom att skriva under ett distributionsintyg.

På hösten 1973 hade filmen om den egensinnige Ebon Lundin premiär på Folkets Bio. Dessvärre gick det inte så bra för filmens huvudperson när han utmanade samhällets rådande norm. Men det avskräckte inte Folkets Bio från att göra samma sak.

1974 vann ABBA Eurovision Song Contest med *Waterloo*. Det betydde att nästa festival skulle hållas i Sverige. Som en motkraft och ett alternativ till det kommersiella schlagerjippet bestämde sig ett gäng progressiva artister för att ställa till med en egen, alternativ, festival på ett antal scener runt om i Stockholm. Fyrtio filmare filmade evenemanget och materialet klipptes ihop till filmen *Vi har vår egen sång – musikfilmen*. Det var en närmast kaosartad process att få ihop så många viljor. Men det blev sensationellt nog en riktigt bra film till slut.

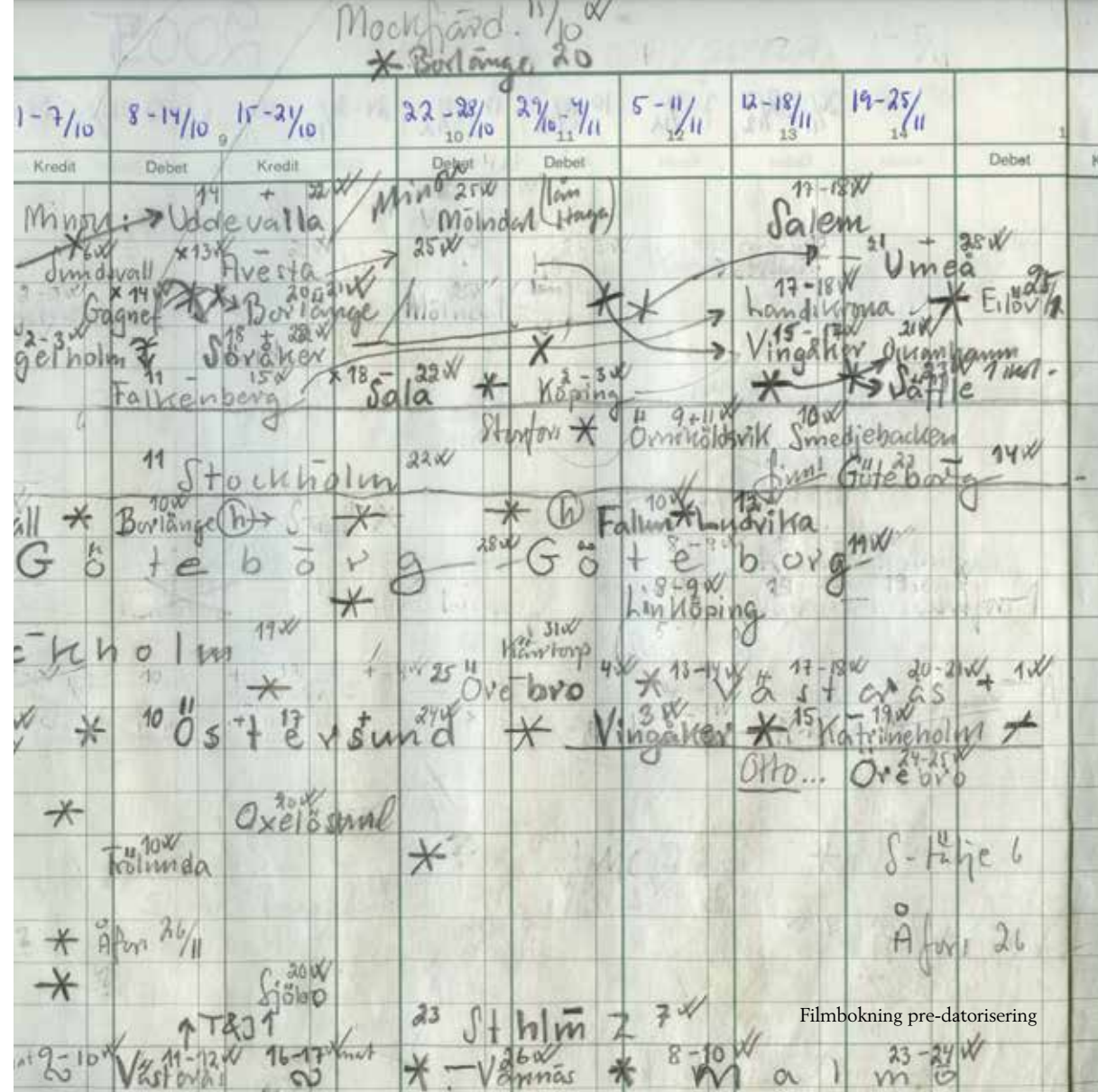
Under de första åren präglades föreningen av ett starkt ideologiskt ställningstagande och en kamp. En period misstänkte man till och med att SÄPO intresserade sig för

verksamheten, när en man i välstruken kostym och blanka skor började dyka upp på möten. Det visades film varje kväll i Stockholmsbiografen, man hade en "egen" fackförening genom Teaterförbundet, FilmCentum hyrde ut tio filmer om dagen och i Film&tv sattes kampen på pränt.

Nästa steg blev att sprida de "egna" filmerna, och då inte bara i de egna leden. Med i bilden fanns tidigt Elisabeth Reslegård och Sigge Riismark. Han hade tidigare jobbat med distribution på Columbia Pictures och drev nu Waxholms Bio, samt körde taxi. Tillsammans fick de uppgiften att bygga upp ett distributionsnät och Sigge, hans järnkoll, blyertspenna och pirra skulle bli legendariska. Och helt nödvändiga för Folkets Bios existens och uppbyggnad. Sigge hade koll på alla filmer, alla kollin och alla biografer, enbart med dessa två redskap och sitt huvud till hjälp.

Tidigt insåg man nödvändigheten av att också ha en import, för att kunna hålla ett jämnare flöde med kvalitetsmässigt bra filmer i gång. En milstolpe var 1977, när von Horn och Säfström åkte till filmfestivalen i Cannes på vinst och förlust och lyckades komma över biljetter till en galavisning. Filmen, *Padre Padrone*, av bröderna Taviani, vann Guldpalmen. Svensk tv var intresserade men de italienska producenterna krävde också visningar på stor duk. Folkets Bio såg sin chans och i ett samarbete med tv bärgades palmvinnaren. *Padre Padrone* fick en unik dubbel svensk premiär. Filmen introducerades i tv-rutan av filmchefen Bo Johan Hultman, som avslutade med att säga att den egentligen borde ses på bio. Framför vita duken på Högbergsgatan stod en tv. När Hultman sagt de så viktiga orden på slutet, plockades tv:n bort och ridåerna drogs isär.

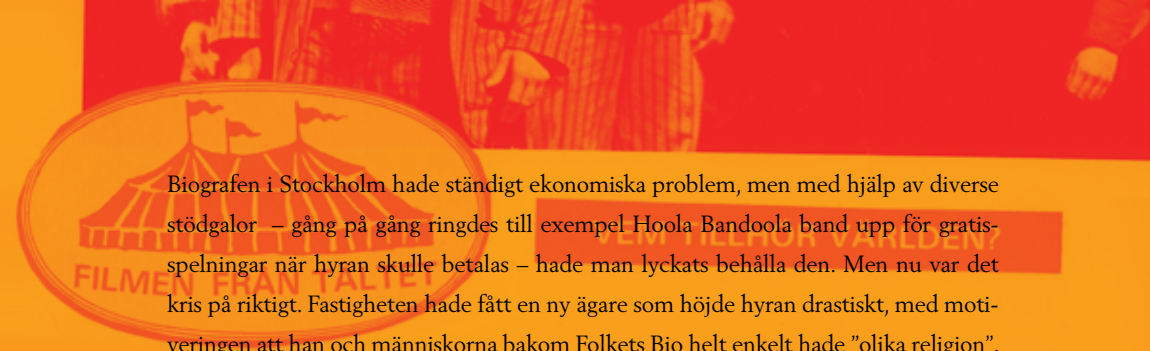
Tavianibröderna fick fantastiska recensioner för sin historia om herdepojken Gavino,

som sätter sig upp mot sin auktoritära far och bryter mot samhällets konventioner genom sin kamp för bildning och kunskap, och filmen satte fart på Folkets Bios externa distribution ordentligt. Av de etablerade kedjorna var det framför allt Sandrews Bio som visade Folkets Bios filmer.

I Sverige härskade lågkonjunkturen och industrikrisen – varvsindustrin mer eller mindre utplånades och många gruvor och stålverk stängdes ner – med stor arbetslöshet som följd. Den svenska kronan devalverades hela tre gånger på två år. Arbetarnas missnöje pyrdes även på andra sidan Atlanten. 1977 fick Barbara Kopple en Oscar för sin dokumentärfilm *Harlan County*, som skildrade amerikanska gruvarbetares strejk och organiserade kamp mot sin arbetsgivare. I filmen tog Kopple tydligt ställning till arbetarnas fördel, något som förmodligen medverkade till konfliktens lösning. Folkets Bio tog *Harlan County* till Sverige.

Samtidigt som Kopple hämtade sin Oscar i USA planerade ett antal fria teatergrupper en gigantisk föreställning i Sverige: *Tältprojektet – Vi äro tusenden*. Sällskapet åkte runt i landet under fem månader och dramatiserade viktiga ögonblick ur den svenska arbetarklassens historia, för en publik på över 100 000 människor. Medverkande var grupper som Nationalteatern, Nynningen och Oktober, och skådespelare som Sven Wollter, Johannes Brost och Eva Remaeus. Filmarna Göran du Rees och Christina Olofson följde med. Resultatet blev filmen: *Tältet – vem tillhör världen?*, som tog avstamp i det som hände på scenen men blandade in arkivmaterial och dokumentära inslag från 1970-talets Sverige.

Biografen i Stockholm hade ständigt ekonomiska problem, men med hjälp av diverse stödgalor – gång på gång ringdes till exempel Hoola Bandoola band upp för gratis-spelningar när hyran skulle betalas – hade man lyckats behålla den. Men nu var det kris på riktigt. Fastigheten hade fått en ny ägare som höjde hyran drastiskt, med motiveringen att han och människorna bakom Folkets Bio helt enkelt hade "olika religion". Och det fanns fler som han. Bombhot hade förekommit och krossade rutor var inget ovanligt. 1978 gav man upp. Något som oturligt nog sammanföll med premiären på *Ett anständigt liv*. Jarl hade, efter tre års fullt fokus på Folkets Bio, bestämt sig för att äntligen filma igen. Han ville fortsätta följa huvudpersonerna i *Dom kallar oss mods* och nu var filmen klar. Men Folkets Bio hade inte längre någon egen Stockholmsbiograf att visa den på. "Resslan och Sigge" lyckades mot alla odds se till att filmen *visades i varenda håla i hela Sverige, utom tre*. Främst på SF där den fick sin premiär den 26 mars, 1979. Men också på andra biografer och i andra lokaler, tills den karta som Sigge hade satt upp på Folkets Bios distributionsavdelning inte längre gick att urskilja under alla nålar som täckte den.

Ett anständigt liv blev den största svenska dokumentärfilmssuccén sedan Arne Sucksdorffs *Det stora äventyret*, från 1953. Stefan Jarl skänkte en stor del av överskottet från filmen till en utvecklingsfond för uppbyggnad av nya Folkets Bio-biografer i Göteborg, Malmö och Stockholm. Men faktum kvarstod, en stor del av filmens intäkter gick främst till SF.

Utan egen biograf i Stockholm uppstod ett slags vakuum och under några år förekom

Folkets Bios gamla kassalåda

endast enstaka filmer i distribution. I Sverige handlade det mycket om kärnkraften, inför den stundande folkomröstningen. Lennart Malmers kontroversiella *Sista varningen*, om kärnkraftsolyckan i Harrisburg, bojkottades av SVT trots att de var med och finansierade filmen. Filmkopior bekostades av Folkkampanjen mot kärnkraft och filmen blev välbesökt på bio, liksom *Atomligan* av Paul Jacobs. Märkena med "Atomkraft? Nej tack" var frekventa bland de upprörda besökarna i salongerna.

Folkets Bio i Stockholm flyttade under en tid mellan olika lokaler i ett försök att hålla namnet levande. Det var Kulturhuset, Rosenlundsteatern, Jarlateatern, Intima teatern och så Hagsätra, där man lånade Biografen Focus. Berggren och von Horn tillsammans med Branner, som arbetat som inspelnings- och produktionsledare, bland annat tillsammans med Jarl på Widerbergs *Mannen på taket*, tog bussen ut till förorten en gång i veckan för att introducera och köra film.

Under tiden hade svensken fått en femte semestervecka och Ingmar Bergman hade hämtats av polis, misstänkt för skatteflykt. Vi spolade kröken, var Vi som inte röker och dyrkade Ingmar Stenmark, Ulrika Knape, Björn Borg och Frank Andersson och när det inte var sport på TV så tittades det på *M.A.S.H.*, *Familjen Macahan* och *Hem till byn*. Ute i världen utbröt den iranska revolutionen.

Den kanske viktigaste filmen under denna Stockholm-Folkets Bios hemlösa period var Helma Sanders Brahms sensationella *Tyskland bleka moder*. Det var en dyr film

att våga köpa. För att minska riskerna lyckades man få ett antal aktörer, däribland några kommuner, att garantera 5 000 kronor var. Men det skulle visa sig att man inte behövde oroa sig ekonomiskt för just denna film. Historien om tyska Lene, som gifter sig strax före andra världskriget och sedan ensam tar hand om dottern Anna, medan maken Hans slåss vid fronten, skulle alla se. Sandrews körde upp den på sina största salonger och regissören Helma Sanders Brahms kom till Sverige. Det hände att folk svimmade och fick bäras ut till ambulans mitt under föreställningarna, på grund av det starka innehållet. För Folkets Bios del blev *Tyskland bleka moder* startskottet för en växande import.

Trots ljuspunkter var det en tung period. Det var svårt att hitta en lokal till rätt pris och med rätt takhöjd. Men faktum kvarstod: man behövde en riktig premiärbiograf i Stockholm för att kunna fortsätta; för att verksamheten skulle fungera och tas på allvar och för att filmerna skulle uppmärksammas och recenseras. Svaret blev till slut en källarlokal vid Odenplan. En gammal verkstad byggdes om till en biograf med två salonger: en "stor" med sjuttiofem platser och en liten, med tjugo, för musik- och kortfilmer och med utrymme för alla de kringarrangemang, diskussioner och samarbeten som var högsta prioritet. Visserligen fick man nöja sig med en mindre duk än önskat, på grund av bjälkarna i taket, men för övrigt var ambitionerna höga.

Första filmen ut, 1982, blev fyratimmarseposet *Samtal med Peggy*, av den amerikanske dokumentärgurur Leo Hurwitz. Hurwitz vann pris på festivalen i Berlin och där lyckades Folkets Bio skapa personlig kontakt. Dokumentären, där Hurwitz

Tyskland bleka moder

rekonstruerar sitt liv tillsammans med den avlidna hustrun, var perfekt för att sätta profilen på den nya biografen. Hurwitz bjöds in och i enlighet med tidig Folkets Bio-tradition inkvarterades han under en hel månad i von Horns lägenhet.

Folkets Bio var trots sin litenhet kaxiga och hade förmågan att nosa sig fram till rätt filmer. En tidig och samhällskritisk sådan var *Kristus stannade i Eboli*, av italienske Francesco Rosi. Filmen skildrar fascismen i Italien under 1930-talet, då antifascisten Carlo Levi förvisas till en avlägsen, fattig by i södra Italien och upplever orättvisorna och obalansen i landet. Rosi menade att inget egentligen hade förändrats såhär femtio år senare.

De första tio åren i yttrandefrihetens och antiimperialismens namn hade passerat för Folkets Bio. De avslutades med ytterligare ett par devalveringar av den svenska kronan och en nygammal statsminister. För liksom devalveringarna avlöste statsministrarna varandra i snabb takt. Olof Palme tvingades lämna över till Torbjörn Fälldin, när högervindarna blåste fram en borgerlig valseger 1976. Fälldin hann med att leda tre olika regeringsformer, avbrutna av ett kort inhopps från Ola Ullsten, innan Palme var åter på sin plats 1982. På Svenska Filminstitutet klev samtidigt Klas Olofsson in som chef när Jörn Donner slutade. Författaren, filmaren och journalisten Donner hade ersatt Harry Schein, som fick lämna sin post 1978, då motsättningarna med branschen blev för stora. En av den självutnämnde bråkstaken Donners stora och kontroversiella bedrifter var att han bestämde sig för att till varje pris producera – under denna tid

hade Filminstitutet inte bara egna biografer och import, utan också en viss egen produktion – Bergmans *Fanny och Alexander*, kosta vad det kosta ville. Och kostade det gjorde det.

Jarl, en av dem som hade sina heta strider med Schein, tog ändå i en artikel avstånd från det regissörsupprop som skrevs under i syfte att få den då borgerliga regeringen att avsätta Schein. Idogt lobbyarbete hade äntligen börjat ge resultat och sakta men säkert flyttades Folkets Bios positioner fram gentemot Svenska Filminstitutet. Med Donner kom istället ytterligare en turbulent period, där Folkets Bio till stor del sågs som bråkmakare och inte tilläts bli en del av branschen. Under den borgerliga regeringens tid infördes för första gången också ett kvantitetsstöd i Filmavtalet – på bekostnad av det kvalitetsbegrepp som var grunden då det skapades. Etablerade branschaktörer gick till och med så långt att de krävde att Filminstitutets pengar inte överhuvudtaget skulle gå till Folkets Bio. Men vid det här laget handlade det nog mer om motvilja mot konkurrens än mot kvaliteten på den film som Schein en gång kallat skitfilm.

1983-1993

”Ska filmen som konstart överleva så är det så här!”

Oljekrisen dröjde sig kvar men svängde snart över mot en högkonjunktur som skulle bli till det glada 80-talet. Reagan var president i väst och det kalla kriget hade kallnat ytterligare. Men när Gorbatjov kom till makten blev ledorden i öst glasnost och perestrojka. I Sverige fick vi ändå u-båtsbesök och kunde sedan inte sluta att leta efter fler. Socialdemokraterna röstade igenom en urvattnad variant av löntagarfonderna och Boforsaffären smutsade ner det svenska ryktet genom både smugglings- och mutaktiviteter.

Den politiskt ambitiösa musiken ersattes av arenarock och synth medan axelvaddar, pumps och midjekavajer satt på den nya yuppien som var ”dressed for success” och tränade aerobics. Men det handlade också om hip hop, Madonna, Band Aid och USA för Africa. Ett år och två tragedier överskuggade det mesta. 1986 sköts Olof Palme ner på öppen gata. Samma år havererade ett kärnkraftverk i Tjernobyl.

För Folkets Bio började perioden bra. 1983 fick föreningen en Guldbagge för sin verksamhet. Den nya biografen vid Odenplan i Stockholm var i drift och biografbyggen i Malmö och Göteborg på gång.

I Göteborg skulle nu gamla Haga, där Hagabion låg på första våningen i en Smyrnakyrka, snart helt demoleras. Samtidigt hade salongen blivit alltför trång. Hagabion hade varit Folkets Bios hemvist sedan hösten 1974 då den, efter några ambulerande första månader, öppnade med Costa Gavras *Gisslan*. Urkraften var eldsjelen Rolf Svensson, som snart fick sällskap av bland andra Bo Hermansson och sedan Gunnar Bergdahl. Bergdahl blev anställd som programansvarig och jobbade tillsammans med Lisa Sandström. Resten av tiden körde han bokbuss.

Folkets Bio Göteborg var en mycket alternativ och starkt politisk förening. Det märktes inte minst på motsättningarna som uppstod när Göteborgs filmfestival startade 1979 – festivalen sågs av många medlemmar som ”politiskt omedvetna cineaster”. Men också Hagabion tvingades blanda upp sina egna filmer med ett bredare utbud – filmerna räckte helt enkelt inte till annars. Folk köade i det redan halvt rivna Haga till den lilla salongens åttio platser. När Stockholmsbiografen försvann 1978 styrdes Folkets Bio till stor del från Göteborg och när *Tyskland bleka moder* blev en stor succé och per automatik breddade verksamheten, fanns inte längre någon återvändo, minibion räckte inte längre till. Kommunen hjälpte till att hitta ett provisorium – idag inne på sitt trettionde år: Viktoriaskolan i Linnéområdet. Kommunen puttade också in resurser men det mesta av arbetet gjordes ideellt.

Under trettonhelgen 1983 slogs portarna upp med en ny film varannan timme i de två salongerna. Besöksantalet ökade från 25 000 till 60 000 under nya Hagabions första år. Snart var tiden så kommen för att inleda ett samarbete med filmfestivalen som Hagabion blev en del av samtidigt som embryot till Svenska filmens dag skapades.

Svenska filmens dag, då all svensk kortfilm mönstrades, skulle senare etableras i sin fullständiga form i Stockholm.

I Malmö kämpade ett hårt slitande gäng med sitt ideella biografbygge, som drog ut på tiden. Föreningen Folkets Bio Malmö/Lund hade bildats hösten 1973. De första åren åkte man runt med en portabel 16-mm projektor. 1979 skrevs till slut kontrakt på en lokal på St Gertrudgatan 4, med fastighetsägaren Skånska Dagbladet. Efter fyra långa år av eget byggande, kunde man nu till slut slå upp dörrarna till sin första egna biograf i Malmö. Först, en kort tid, under namnet Bildhuset, därefter Bian. Bian blev senare Bildhuset Panorama och slutligen biograf Panorama. Malmöföreningen med Bertil Nilsson i täten var tidiga med att aktivt samarbeta med skolor, startade Små Folkets Bio och upplevde en positiv inställning från skolans värld. Det var kanske inte en slump att det var i Malmö som Barn- och ungdomsfilmfestivalen (BUFF) startade 1984, med ambitioner att visa ett varierat internationellt utbud av barnfilm.

Genom Malmö/Lund producerades tidigt ett enkelt häftat medlemsblad. I mitten av 1980-talet anställdes Bergdahl i stället som redaktör och ersattes som programansvarig på Hagabion av Clas Gunnarsson. Under Bergdahls period utvecklades det mer eller mindre stencilerade Folkets Bio-bladet och började ganska snart säljas, för en tia, även externt till besökare. *Vi hoppas – utan att vilja förhåva oss – att du som betraktar film som möjligheternas konstform istället för en snabbsäljande vara kan finna ett visst intresse i att följa vår verksamhet lite närmare*, kunde man läsa i ledaren.

I en genomgång av gamla nummer framgår genast att debatterna var minst sagt hetsiga. Och att det inom föreningen fanns falanger som tyckte att man dragit för mycket åt det cineastiska och formmässiga hållet istället för att se till filmernas brännande ämnen och politiska aktualitet. Andra tyckte att det som startat som mer eller mindre en sekt med "smal och krattigt gjord vänsterfilm från när och fjärran", nu hade kommit närmare det riktiga folket genom en bredare repertoar av kvalitetsfilm. Ingen skrädde direkt orden, vare sig det gällde interna diskussioner i versaler eller angrepp på kulturpolitik, Svenska Filminstitutet eller kommunerna. "Gröna spyor" delades ut, det ropades på ansvarspersoners avgång och Guldbaggegalan benämndes "bonn-Oscarsgala med inbyggt Svänggång".

Under sina första tio år hade Folkets Bio stått för ett fyrtiotal svenska filmpremiärer samt för importen och distributionen av ett trettiotal utländska filmer. På kontoret i Stockholm jobbade en liten grupp anställda medan en armé av ideella krafter nu strömmade till. Man hade skaffat tre nya fina biografer i de tre största städerna. Nu var det dags att professionalisera importarbetet som hittills hade skötts på ideell basis med Ulf Berggren och Lasse Säfström i täten. Arbetet med importen var omfattande och slitigt och innehöll allt från resande på festivaler, inköpsförhandlingar, översättningar, textning och marknadsföring. Berggren förhandlade framgångsrikt om filmer som till exempel *Den vita ångbåten* av Bolotbek Samsiev, med Sovjetisk Exportfilm, ett statligt organ som på den tiden till och med var representerat i Sverige. Nu anställdes Mattias Nohrborg, redan aktiv i Malmö, som importansvarig. Från Nohrborgs första festival-

besök någonsin kan man i Folkets Bio-bladet nr 2 -82, läsa hur han yrvaken tog sig av tåget ut i den kyliga men soliga Berlinvåren och nio dagar senare åkte hem, närmast spyfärdig av intryck, efter att ha sett fyrtio filmer av mycket varierande kvalitet.

Den internationella festivalbevakningen utökades och systematiserades. Vid samma tid infördes importstödet från Svenska Filminstitutet efter stenhårt lobbyarbete från Folkets Bio. Det var helt enkelt ett gyllene klimat för att köpa in film. Konkurrensen från svenska aktörer var inte stor och förloppet enkelt: man köpte rättigheterna för endast ett land och ett fönster, vita duken, och man hade god tid på sig. Det rädde ett slags pionjärande och var lätt att, ute på en festival, få till en lunch med människor som Francis Ford Coppola och ett glas med Jim Jarmusch eller Spike Lee. Förutsättningarna var goda för att Folkets Bio skulle kunna knyta till sig de stora mästarna och samtidigt hitta de intressantaste nya filmskaparna, som till exempel Krzysztof Kieslowski med sin *Ödets nyck*.

Tre av de största och viktigaste importerna var *Koyaanisqatsi* av Godfrey Reggio, *Shoah* av Claude Lanzmann och *Heimat* av Edgar Reiz. *Heimat*, den elva avsnitt långa skildringen av Tysklands 1900-talshistoria gick inför utsålda hus på en sex månader lång turné. De femtiofyra filmakterna hämtades med bil från Bryssel.

Koyaanisqatsi var en musiksatt civilisationskritisk bild av tidens USA, utan dialog eller kommentarer. Filmen producerades av Coppola och regissören Reggios suggestiva bilder och Philip Glass hypnotiska musik samspelade på ett innovativt och nyskapande sätt. Filmen blev en enorm succé för Folkets Bio och hyllades av pressen. Idag ses *Koyaanisqatsi* som en ständigt aktuell modern klassiker; till exempel kommer

Andrej Tarkovskij och Michelangelo Antonioni utanför Folkets Bio 1985

Philip Glass ensemble till Sverige för att spela live till en visning av filmen med Göteborgs symfoniker i Scandinavium i början av 2014.

I Folkets Bio-bladet beskrevs hur ”den stelbenta och ansvarslösa kolossen” SVT körde över lilla Folkets Bio genom att visa filmen i tv parallellt med att den gick på bio – trots att den i kontraktet med producenten hade arton månaders tv-skydd. tv hade hittat ett kryphål som de utnyttjade och vägrade att ta hänsyn till någon annan än sin egen publik.

Shoah var en över nio timmar lång dokumentärfilm av fransmannen Claude Lanzmann. Den räknas som en av de viktigaste filmerna om Förintelsen och Lanzmann hade arbetat med den i nästan tio år. Att importera en nio timmar lång film var, och är, inte okomplicerat och det var inget självklart beslut för en liten aktör. Men filmen bedömdes som oerhört angelägen och fick premiär 1985. Den yvige Lanzmann kom till Sverige och visade sig vara något alldeles extra, med stora krav på underhållning. Middagar på Café Opera var kanske inte det man först och främst sysselsatte sig med inom Folkets Bio, men för Lanzmann fick man göra ett undantag.

En annan gäst var Michelangelo Antonioni som kom till Stockholm med sin *Identifikation av en kvinna*, om en regissör på jakt efter en kvinna till sin nya film och till sitt liv. I Stockholm satt också Andrej Tarkovskij och klippte sin film *Offret*. De bägge var vänner sedan Tarkovskijs tid i Italien under arbetet med filmen *Nostalgie* och den bevarade bilden av dem utanför Folkets Bio skvallrar om en mer avspänd typ av filmvärld än dagens. *Detta är framtidens biograf. Ska filmen som konstart överleva så är det så här!* sa Antonioni när han fick se källarbiografen.

Sjöjungfruns sång i sin tur var en slående och rolig debut av den feministiska och lesbiska kanadensiska regissören Patricia Rozema. I filmen följer vi den tankspridda Polly som lyckas få jobb på ett trendigt galleri i Toronto och dras in i världen runt sin eleganta chef Gabrielle, som har ett förhållande med den unga konstnären Mary. *Sjöjungfruns sång* belönades med pris på filmfestivalen i Cannes och har röstats fram som en av de tio bästa kanadensiska filmerna någonsin.

Genom *Jimi Plays Monterey* och *Shake*, en kortfilm med Otis Redding, av DA Pennebaker – bägge gjorda med utgångspunkt från den legendariska Montereyfestivalen 1967 – förstärkte Folkets Bio sin musikaliska katalog. Där fanns sedan tidigare också Pennebakers klassiska Dylanskildring *Don't Look Back*, från 1967, som Folkets Bio tidigare tagit över rättigheterna för.

Med ett par års mellanrum var det premiär för dubbla Wim Wenders; roadmovien *Med tidens gång*, om den medelålders biografmaskinisten Robert som reser runt och reparerar projektorer och träffar en man som han slår följe med, och *Sakernas tillstånd*, om ett filmteam på den portugisiska kusten.

Men det fanns naturligtvis svenska filmer också. Stefan Jarls *Naturens hämnd* var en angelägen och viktig sådan. Jarl och fotografen Per Källberg gav sig ut på en resa genom Sverige och skildrade hur landet i skydd av myten om att vara ett välfärdsland förvandlats till ett "kemisamhälle", ett förgiftat land där det fanns en stor folklig oro för vad människan håller på att ställa till med. Kritikerna kallade Jarls ursinniga angrepp på miljöförstöringen och det kortsiktiga tänkandet inom jordbruket för "ett

Tvätten

civilisationskritiskt mästerverk” och filmen blev en brandfackla som tände en hetsig debatt, där bland annat olika forskare stod mot varandra. *Naturens hämnd* gjorde att argumenten från olika håll slipades och blev tydligare.

Jarl hade gjort filmen med pengarna från *Ett anständigt liv* och pekade på betydelsen av att kunna stå fri ekonomiskt för att fritt kunna kritisera.

Tvätten av Håkan Alexandersson och Carl Johan De Geer väckte också debatt, fast på ett annat sätt. Efter tv-serierna *Tårtan*, *Doktor Krall* och *Privatdetektiven Kant* gav sig nu paret Alexandersson/De Geer på att göra långfilm. Den smått absurda *Tvätten*, om flickan Lisa som tas om hand av Doktor Blom, när hennes mamma inte anses vara tillräckligt ordningsam, orsakade en del protester, men många applåderade ambitionen att göra en annorlunda barnfilm och samtidigt behandla ett allvarligt ämne. Filmen bröt radikalt mot den konvention som fanns och var genreöverskridande i sin blandning av fars, skillingtryck, melodram, socialrealism och surrealism.

Christina Olofsons *Dirigenterna* visade upp en värld surrealistisk på ett annat sätt än den i *Tvätten*. Filmen berättar om sex kvinnliga dirigenter, som på pionjärsvis bryter sig in i de manliga ”geniernas” konservativa orkestervärld.

Och så granskade Maj Wechseltmann u-båtsaffärerna i sin *U-båt – en till visshet gränsande sannolikhet*. Wechseltmann ville få rätsida på vad som egentligen hänt och tyckte att incidenterna hade granskats alldeles för lite och för fegt av svenska medier. När filmen några månader efter sin biopremiär visades i tv bröt till slut debatten ut. Militären släppte nya fakta, för att motbevisa filmens teser, fakta som inte filmaren heller trodde på, eftersom en stor del av materialet fortfarande förblev hemligstämpelat.

Under andra halvan av åttiotalet ägde ett generationsskifte rum inom Folkets Bio och många av de ledande profilerna lämnade föreningen. Berggren hade redan startat sitt eget distributionsbolag Polfilm när han beslutade sig för att i eget namn importera Tarkovskijfilmen *Nostalgia*. Han drev också biografen Fågel Blå i Stockholm. Gunnarsson tog över Bio Capitol i Göteborg, i samarbete med Berggren, och Bergdahl hoppade över till Göteborgs filmfestival, som han blivit mer och mer involverad i för varje år. Dit kom senare också Gunnarsson. Nohrborg ville också importera mer än vad som röstades igenom i föreningen och slutade för att dra igång Triangelfilm, ett bolag som skulle komma att konkurrera om många av Folkets Bios regissörer och filmer.

Samtidigt förändrades också världen utanför. Demonstrationerna under parollen "Sovjet ut ur Afghanistan" gav till slut framgång. Samtidigt föll Berlinmuren. Ett par år senare kollapsade Sovjetunionen och större delen av landet blev till Ryssland. HIV/aidsepidemin drog in över världen och på tv ondgjorde vi oss över JR i *Dallas* – en nästan helt igenom elak person. I kölvattnet följde mängder av såpor, med *Varuhuset* som första svenska bidrag. På bio drog en våg av highschoolfilmer med populära soundtracks fram.

Ingvar Carlsson lämnade över statsministerposten till Carl Bildt och den engagerade Bengt Göransson kulturministerposten till Birgit Friggebo, när det blev regeringsskifte vid valet 1991. Regeringen Bildt fick en finanskris att hantera och inledde en räkka privatiseringar av statliga företag, samtidigt som rasismen visade sitt fula tryne när "Lasermannen" gjorde Stockholms och Uppsalas gator osäkra. Klas Olofsson hade varit

Frída med hjärtat i handen

en ny typ av vd på Svenska Filminstitutet, en administratörstyp som hade sytt ihop ett förnyat filmavtal där också videobranschen var med och finansierade – säkerligen med en önskan att framstå som respektabla efter den högljudda videovåldsdebatten som skrämt upp den äldre generationen. 1988 tillträdde Ingrid Edström, med erfarenheter från tv- och teatervärlden. Edström jobbade för att främja tillväxten av nya, unga filmare, bland annat med en växthussatsning och särskilda program för kortfilmsproduktion och distribution.

Alla hade inte lämnat Folkets Bio. I Lund fanns Charlotta Denward. Hon jobbade som biografansvarig på Södran, som öppnades 1987, och blev sedan barnfilmsansvarig för hela Folkets Bio. Kulturminister Göransson hade arbetat aktivt för barnkultur och filminstitutet hade avsatt pengar, vilket var tacksamt för Folkets Bio som var tidiga med sin satsning på barnfilm och var delaktiga i att Skolbion kom igång i Sverige. Många av de tidiga barnfilmerna var nordiska, som de ständigt aktuella *Frida med hjärtat i handen* av norska Berit Nesheim, finska *Pessi och Illusia*, av Heikki Partanen, eller de danska *Otto är en noshörning* av Rumle Hammerich, *Gummi-Tarzan* av Søren Krahg-Jacobsen och *Låt isbjörnarna dansa* av Birger Larsen. Även i Umeå, Göteborg och Malmö arbetades det mycket aktivt med barnfilmen och vid sidan av de medie- och filmpolitiska seminarierna arrangerades också sådana om barnfilm.

Internationellt tog Folkets Bio initiativet till uppbyggandet av ett cinematek i Nicaragua och nationellt förändrades arbetet allt mer. Konflikten mellan ideologi och växande behov av professionalism var en problematisk utmaning, samtidigt som grundparollerna

och närheten till filmarna vägde lika tungt som någonsin.

Katrina Mathsson, som hade kommit med i Folkets Bio redan i början av decenniet, fick snabbt anställning när von Horn gick på barnledigt. Men det var först när källar-lokalen, som visserligen blivit en riktigt fin biograf, inte matchade tidens, och Folkets Bios, behov längre som hon, tillsammans med von Horn, tog sig an att driva frågan att hitta en ny biograf. Folkets Bio behövde komma bort från känslan av lite ”konstig” bio med konstiga filmer. Visserligen hade man träffat rätt med filmer som Cynthia Scotts gränsöverskridande dokumentära fiktion *I främlingars sällskap*, där ett gäng pensionerade damer blir strandade när deras buss går sönder ute i vildmarken och Ferid Boughedirs *Halfaouine bakom slöjan*, om tolvårige tunisiska pojken Noura, som får följa med till kvinnornas badhus – en av de mest framgångsrika tunisiska filmerna någonsin – men faktum kvarstod: Triangelfilms snabba blomstring med framgångar som *Zigenarnas tid* och Kiesłówskis *Dekalog* hade gjort att Folkets Bio hamnat en aning i bakvattnet. Dessutom hade Folkets Bios filmer ibland svårt att tränga igenom när de visades hos andra biografkedjor. Med andra ord: det var dags att ta sig upp på gatan och visa upp sig i huvudstaden på samma villkor som andra. Med full kraft.

1993-2003

”Be LO att de ska ge oss en bra hyra!”

90-talet blev det digitala genombrottets decennium liksom den ekonomiska globaliseringens. Levnadsstandarden i västvärlden ökade samtidigt som kriget rasade på Balkan och etniska folkmord pågick i Rwanda.

Socialdemokraterna och Ingvar Carlsson var tillbaka igen och Sverige gick med i EU och skrämdes upp av Galna ko-sjukan. Ett Jas-plan totalhavererade på Långholmen, fartyget Estonia förliste på Östersjön och u-båten Kursk sjönk i Barents hav.

Nirvana hade släppt *Nevermind* redan 1991 men nu exploderade grungen. Så gjorde också britpopen, triphopen, eurotechnon och pojkbanden. Och Spice Girls. Till en bakgrund av sportig minimalism, rutiga flanellskjortor, småblommiga klänningar och tribaltatueringar.

Folkets Bio öppnade äntligen Zita. Första biografen som öppnade i jugendhuset på Birger Jarlsgatan hette Vinter-palatset. Det var 1913. Under 1930-talet döptes den om till Rita, ett namn som skulle hänga med fram till 1980-talet, då det inledande R:et förvandlades till ett Z och bion till en porrbiograf. Med ny inriktning kom också en ny mindre videosalong och ett litet automatiskt videobås. Efter knappt tio år var det slut också med porren och biografen stod tom. Efter att ha letat och lobbat länge och väl – bland annat publicerade Svenska Dagbladet ett debattinlägg där de krävde att

Folkets Bio skulle få ta över Palladium – fastnade de nu för den kanske något oväntade Östermalmsadressen. Huset ägdes av LO och lokalen var i stort behov av renovering. Och då var ändå kallhyran riktigt hög. Enligt Folkets Bios beräkningar skulle det kosta åtta miljoner att bygga om till önskad standard. Så Mathsson ringde till Anna Lindh, på den tiden borgarråd i Stockholm, och bad om hjälp. *Säg vad jag ska göra, så gör jag det. Be LO att de ska ge oss en bra hyra!* Så blev det.

Mathsson blev nu, förutom projektledare också byggmästare, arbetsledare och finansieringsexpert. Hennes uppdrag var omfattande och komplikationer tillstötte kontinuerligt. När ljudet och akustiken underkändes av en expert fick man borra tusentals hål i golvet för resonansen skull. Det var inte heller lätt att ragga åtta miljoner år 1993 och det skulle ta tid att helt få ordning på det enorma Zita-projektet.

Det var egentligen inte förrän under Kulturhuvudstadsåret några år senare, 1998, som extra pengar kom in för att fylla det miljonhål, som bygget ständigt drogs med. Ambitionerna var höga. Ett mål formulerades: Folkets Bios biografer ska vara de bästa biograferna. Minst lika bra som någon annans, snarare bättre. Det satsades stort på bild, ljud och komfort i salongen.

Zita invigdes fredagen den 2 april 1993. Biografen hade fått tre salonger och en restaurang – Babs kök & bar. Och en ridå sydd och skänkt av Carl Johan De Geer. De som bidragit till bygget ekonomiskt hade fått en liten bricka med sitt namn ingraverat, på baksidan av en fåtölj. Öppningsfilmen var logisk – Stefan Jarls *Det sociala arvet*, tredje delen i Modstrilogin, där Jarl undersöker hur det har gått för modsens barn. Man visade också Mikael Wiströms *Den andra stranden* och Sucksdorffs *Det stora*

Det finns ^{av de} en politiker
i den här stan
som vi ringde och frågade
om dom kunde
~~Det skulle~~ hjälpa oss!
- Säg vad jag ska göra, ~~be~~
Så gör jag det, ~~be~~.
Och det har han också gjort.
Anna Lind - sax.
Bandet ut
klipp.
Nu är Bion invigd,
och nu behövs det filmer
och i kväll har vi premiär
på två svenska filmer,
både dokumentärer och bilder
där filmaren finns både fram för
och bakom kameran:
Mikael Wiström och Stefan
Jarl.

Den magiska bollen

äventyret med regissören närvarande i egen hög person. Anna Lindh klippte bandet.

Zita, som idag är Stockholms äldsta biograf fortfarande i drift, blev ett stort lyft för hela Folkets Bio. Och en helt ny publik kom, många av dem sådana som aldrig innan hade hittat till det superalternativa Vegagatan.

Den verksamhet som erbjöds innehöll – helt enligt Folkets Bios grundidé – en mängd kringaktiviteter som ramade in de ordinarie visningarna; introduktioner, möten med filmare, föreläsningar, temaveckor, filmfestivaler, gruppvisningar, kortfilmspaket och skolbioaktiviteter. Under ett års tid körde man varje helg hela modstrilogin för hundra kronor.

Triangelfilm gick bra på sitt håll och en del av regissörerna som tidigare funnits hos Folkets Bio hade, i en bransch som bygger mycket på personliga kontakter, följt med. Folkets Bio hade under en period försökt sköta importen enligt en mer demokratisk modell, men insåg att den tid var förbi då det fungerade att arbeta på detta tidskrävande och ofta trubbiga sätt. En fortsatt professionalisering var helt enkelt nödvändig. Efter några turbulenta år anställdes Kajsa Hedström 1992 som importansvarig. Hedström kom från Folkets Bio i Lund där hon hade börjat som volontär på Södran, beredskapsjobbade sig fram som biografföreståndare och sedan blivit anställd för att arbeta med ett våldsfilmprojekt och skolbioverksamheten. Nu flyttade hon till Stockholm.

Folkets Bio fortsatte sitt pionjärsarbete; det var inte helt vanligt med en ung kvinnlig filminköpare i branschen på den här tiden. Ett av Hedströms allra första inköp blev *Kossor – en baskisk släktkrönika* av Julio Medem. Det var en högt prissatt film, med

ett utgångspris på 50 000 dollar, och Folkets Bios kassa var liten. Motbudet blev 5000 dollar med orden "welcome to reality". Den konfliktfyllda och magiska berättelsen om släkterna Irigibel och Mendiluze blev en stor succé. Och Hedström skulle aldrig göra en ekonomiskt bättre deal.

Den demokratiska processen runt importbesluten hade alltså blivit mindre tungrodd och inköparen hade större mandat. Samtidigt kunde de inköpta filmerna bli ifrågasatta. *Hennes Majestät Mrs Brown*, av John Madden skälldes till exempel ut från sina håll för att vara "kommersiell, prorojalistisk skit". Och konflikten form/innehåll fortsatte existera internt. Samtidigt hade importarbetet i sig blivit mer komplicerat. Det som förut gällde: ett pris för ett fönster (bio) i ett land (Sverige), gällde nu oftast hela Skandinavien och flera fönster, som video och betal-tv.

Ett köp som gynnades av den nya ordningen och som kom precis i en tid då Folkets Bio var i stort behov av kassatillskott var Gianno Amelios *Lamerica*. Historien om två italienska affärsmän som förlorar det mesta när de försöker profitera på återuppbyggandet av ett kaosartat Albanien, blev en stor och publik film. Framgångsrik också på det sätt att rättigheterna kunde säljas vidare till andra länder och till betal-tv.

Mer dynamiskt blev under den här perioden också tänket runt marknadsföringen och lanseringen av filmerna, för att kunna skapa en större möjlighet till lönsamhet också för mindre filmer med en blygsammare publik.

Den tyske regissören Tom Tykwer fångades upp på en filmfestivalsfest i Berlin. Han hade precis debuterat med *Dödsängeln Maria* och hade vid den tiden inte ens en säljagent. Folkets Bio gjorde en lågbudgetlansering av filmen och egna enkla affischer.

Tykwer var entusiastisk och när den stora genombrottsfilmen *Spring Lola* kom några år senare så gick den självklart till Folkets Bio. Lola, som filmen igenom sprang genom Berlins gator för att hitta maffians pengar och rädda sin pojkvän, sprang också rakt in i den svenska publikens hjärtan.

När Sverige gjorde sitt inträde i EU 1995 blev livet ironiskt nog lättare för Folkets Bio. Öronmärkta EU-pengar kunde finansiera en del av den europeiska importen och egna medel satsades på utomeuropeiska regissörer. Här fanns regissörer som taiwanesiske Tsai Ming-liang och kinesiske Hou Hsiao-Hsien. Men också japanska Hirokazu Kore-eda och hans *Efter livet*, som utspelar sig på en gränsstation där de döda tas emot av guider, någonstans mellan himmel och jord. Eller iranske mästaren Abbas Kiarostami, först med *Under olivträden* och sedan *Vinden bär oss*. *Den magiska bollen* av Cheik Doukouré var visserligen en fransk produktion men utspelade sig i en liten by i Guinea, där elvaårige Bandian en dag får en fotboll, som ska förändra hans liv. Den, liksom många andra av Folkets Bios filmer, finns fortfarande i cirkulation inom Skolbion och hos FilmCentrum.

Vid den här tiden bedrev Svenska Filminstitutet, under ledning av Willmar Andersson, fortfarande en egen import. Det importstöd som andra distributörer kunde söka därifrån var titelbaserat och innebar att en ansökan skulle göras för varje enskild film. Många upplevde det faktum att Svenska Filminstitutet själva konkurrerade om titlarna som komplicerat. Efter en filmutredning som gjordes under Birgit Friggebos tid som kulturminister, och i vilken Folkets Bio fick uttala sig, kapades slutligen Svenska Film-

institutets omstridda möjligheter till egen vuxenfilmsimport och andra sidoaktiviteter som egna biografier och egen distribution. Folkets Bio tog ansvaret för många av de auteurs vars filmer nu stod utan svensk distribution.

Med Hedström som inköpare kom ett tydligare genusperspektiv in i bilden. Självklart hade det funnits filmer av kvinnliga regissörer i omlopp förut, men nu blev det ett uttalat mål. Lynne Ramsays *Råttfångaren*, Laetitia Massons *Att ha (eller inte)*, Carine Adlers *Under the Skin*, Allison Anders *Gas Food Lodging* och, ständigt aktuella, Claire Denis *Jag är inte sömnig* var alla viktiga bidrag till denna utveckling, som också spillde över på branschen utanför Folkets Bio.

Folkets Bios importtakt ökade och det var också nu som de två bröderna Dardenne bärgades. Genombrottsfilmen *Ett löfte*, om 15-åriga Igor som tvingas hjälpa sin pappa att tjäna pengar på illegal invandring, blev den första av brödraparets filmer hos Folkets Bio. Den skulle inom kort följas av filmen om *Rosetta*, som kämpar för att ta sig och sin alkoholiserade mor bort från torftigheten på campingplatsen i utkanten av en belgisk stad. En annan upptäckt var franske Erick Zonca som debuterade med *Änglars drömliv*. Skådespelerskan Elodie Boucher blev utsedd till bästa skådespelerska på filmfestivalen i Cannes 1998, för sin roll som Isa som kommer till Lille i jakt på ett jobb.

Takten ökade också i samhället i övrigt. Vi spenderade mer och mer tid med mobilen i örat eller uppkopplade mot internet. Och vi började maila. DVD-skivan började nafsas vhs-kassetten i hasorna och barnen lekte med Tamagotchis och spelade Super Mario och Gameboy. Kaffe lattetrenden ökade mjölkkonsumtionen radikalt och muffinsen

var lika gigantiska som tidningarnas hälsobilagor var många. *Robinson* introducerade den skoningslösa dokusåpan i tv-rutan, JK Rowling introducerade Harry Potter i bokform och Lars von Trier "Dogma 95" i filmmanifestform. *Beverly Hills* bara pågick och pågick.

Med Zita på plats och mer EU-pengar i kassan gick det nu riktigt bra för Folkets Bio. Samarbetet med filmfestivalerna i Göteborg och Stockholm utvecklades. Festivalerna var bra plattformar för att förlansera filmerna och presentera regissörerna innan den vanliga biopremiären. Dock kunde diskussionerna mellan festival och distributör, om vilka filmer som skulle visas och vem som skulle betala vad, vara ganska stormiga. Oftast kom man överens till slut. Kajsa Hedström minns till exempel en underbar Abbas Kiarostami på besök, och en mycket sur Claire Denis, som skällde ut henne mitt i foajén på festivalhotellet Riverton i Göteborg. Revanschen kom några timmar senare när Erland Josephson, då ledamot i Svenska filminstitutets styrelse, berättade vad Bergman sagt: *Köper in film, det gör du bra, det tycker Ingmar också*. Cirkeln var på något sätt sluten. Den store Bergman, som inte "ville vara med i något socialistsnack" och drog tillbaka sina filmer från FilmCentrum via ett fax med orden "Fähundar! Sänd tillbaka mina filmer!", berömde nu, tjugo år senare, Folkets Bios filminköp.

I Umeå fanns Rose-Marie Strand. Hon hade redan 1984 engagerat sig i Folkets Bio och biografen, som sedan start legat i den före detta mekaniska verkstaden på Gärdesvägen 6. Snart jobbade hon med barnfilmsverksamhet och skolbio. Skolbion,

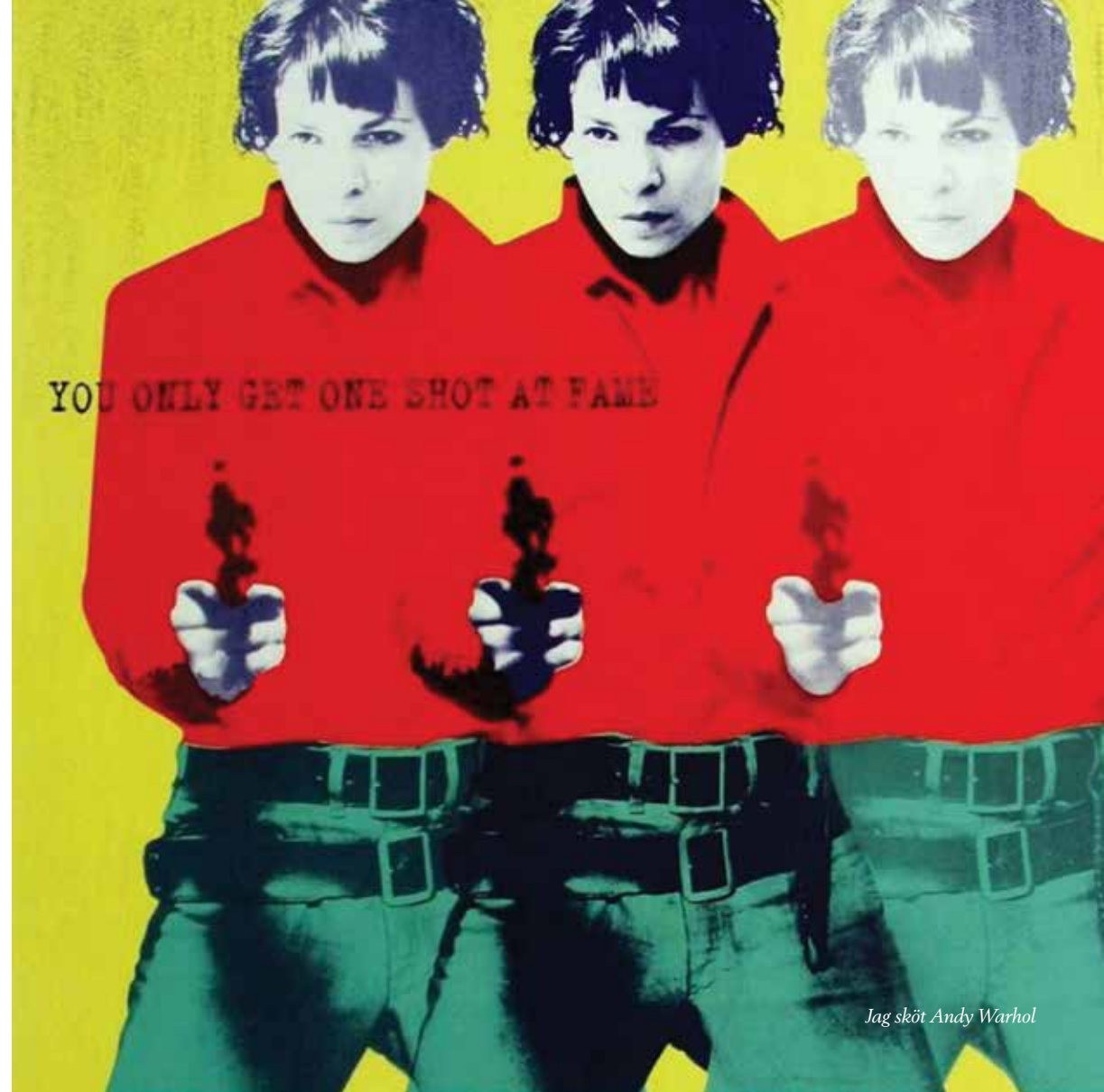
som efter att initialt helt ha drivits av Folkets Bio, blev efter en Umeådriven utredning, nu en kommunal angelägenhet. Strand lyckades också se till att Folkets Bio fick en av sina mest dramatiska rubriker någonsin, när hon en gång hyrde in sig på Filmstaden för ett barn- och ungdomsfilmsevenemang. En av aktiviteterna var en verkstad för special effects. Journalisten från Västerbottenkuriren, som var på plats, kom ut och frågade *Vet du vad du gör? De svimmar där inne! Ja, de dör i alla fall inte*, svarade Strand. Nästa dag kunde man läsa följande rubrik i tidningen: *Blodbad i Umeå – mediepedagogiskt experiment gick överstyr*.

När Charlotta Denward slutade som barnfilmsinköpare för Folkets Bio fick Strand jobbet. Tjänsten skulle flyttas från Lund till Stockholm så i december 1996 packades Umeåkontoret på två postvagnar och skickades söderut.

Strands allra första inköp var de finska bokhyllenallarna *Urpo och Turpo*. Hon drog igång mediepedagogiska projekt och medieverkstäder på Zita och stödde de olika lokalavdelningarna i sitt arbete med barnfilm. Men fanns det knappt med pengar för annat så fanns det än knappare för barnfilmen, som det var svårt att få ekonomi i. Andra distributörer, som Triangelfilm, gjorde små försök med barnfilmssatsningar, men lade snart ner. När *Kirikou och den elaka häxan*, av Michel Ocelot, kom 1999 var den omöjlig att stå emot. Men Folkets Bio hade inga ekonomiska möjligheter att dubba den fantastiska berättelsen om den lille afrikanske pojken som bestämmer sig för att rädda sin by. Återigen fick vilja och engagemang vinna över begränsning och man tog pengar som egentligen inte fanns. *Kirikou* blev en klassiker med hjälp av vilken Folkets Bio påverkade Svenska Filminstitutet att inrätta ett dubbningsstöd för barnfilm.

I Göteborg hade den mediepedagogiska verksamheten slagit rot ordentligt och man arbetade nu med att etablera sig på ett nationellt plan, med elevverksamhet och, framför allt, med den lärarfortbildning som snabbt blev populär över hela landet. Genom bidrag från utbildningsförvaltningen kunde man anställa ett antal mediepedagoger, bygga upp en stabil bas och genom pionjärbete skapa det som sedan kom att kallas "göteborgsmodellen", och som förutom möten med lärare och elever också innebar utveckling och skapande av egna läromedel för kritisk granskning och analys av media. Bland annat framtogs *Reklamfilmens fantastiska värld* – den idag största existerande reklamfilmsantologin, som har setts av över en miljon skolelever. Det lokala initiativet som växte fram ur internt engagemang skulle ett antal år senare bli globalt då Folkets Bios filmpedagoger kontaktades av UNESCO för att producera läromedel till ett web-baserat jätteprojekt, innefattande utbildning av lokala redaktioner ute i världen, i till exempel Egypten och Kina.

Tiderna hade visserligen förändrats och det som ansågs extravagant när Claude Lanzmann ville gå på Café Opera på 1980-talet var numera inom räckhåll. Men gränser fanns ju. Som till exempel när Mary Harron, regissören bakom *Jag sköt Andy Warhol*, lite oväntat ville gå på riktigt lyxigt gym. Men även något bättre tider bjuder på sina problem – hur skulle man till exempel hantera valet mellan att låta en bredare och publik film fortsätta gå i stora salonger eller att låta en svensk smalare dokumentär få sin premiär där? Det var en grannliga uppgift att hitta balans mellan att vara en självklar arena för den svenska filmen och att få så många fulla salonger som möjligt.

Jag sköt Andy Warhol

Min mamma hade fjorton barn

1998 startade Tempo dokumentärfestival, som blev en viktig allierad för Folkets Bio i arbetet med att göra den svenska dokumentärfilmen synligare. Det var i samma veva som regionala filmcentrum, som Film i Väst, Film i Skåne och Filmpool Nord började ta plats på allvar. Verksamheterna var mest inriktade på att generera och underlätta produktion i regionerna, men genererade också, genom egna arrangemang, nya visningsmöjligheter för till exempel kortfilmen. Samma år skrev Jarl *Visionen i svensk film – var tog den vägen?*, en starkt kritisk och besviken uppföljning av Bo Widerbergs skrift från 1962. Han efterlyste nya tag och ny filmpolitik. I skottgluggen stod det ständigt kritiserade filmavtalet. Jarl hade hoppats att Lars Engqvist, som under sin tid som filminstitutschef dundrade mot det avtal som "hade förvandlats från kulturstöd till kommersiellt industristöd", skulle kunna förändra systemet men var besviken. Engqvist fick ett ministerjobb och lämnade filmvärlden kvar med problemet. Och Jarl var inte ensam om att vilja avskaffa filmavtalet och istället införa en helt statlig filmpolitik.

Nu började en digitalisering av Folkets Bios biografer, från starten av äkta undergroundmodell. Som alltid med de bästa idéerna så föds de av nödvändighet. När varken tålamodet eller lusten fanns för att vänta på finansiering så kom någon helt enkelt på att det kanske kunde funka att visa digitala filer på en vanlig tvåtusenkronorsspelare, från valfri lågpriskedja. Visserligen skulle den förmodligen inte svara upp mot europeisk standard, men det fanns ju filmer som behövde visas. Innehållet och behovet fick med andra ord styra tekniken, istället för tvärtom. Uppfinningsrikedomen ledde till att Folkets Bio sedan fick stöd från Framtidens kultur för att digitalisera och anpassa sex

biografer till tidens behov. Denna tidiga tekniska revolution knöts till ett projekt med det enkla men talande namnet Svensk dokumentärfilm.

Även filmarna arbetade på. År 2000 kom Lars Lennart Forsbergs dokumentär *Min mamma hade fjorton barn*. Den självbiografiska filmen om regissörens uppväxt distribuerades av Folkets Bio och plockade hem det Nordiska priset på Göteborgs filmfestival, en Guldbagge för bästa dokumentär och pris på festivalen Nordiskt panorama.

Ett år senare kom iranske Jafar Panahis första film hos Folkets Bio – *Cirkeln*, som berättar om ett antal utsatta kvinnors situation i Iran. Panahi återkom sedan med *Rött guld* och *Kvinnor: Offside*, också den en film om kvinnors kamp i ett fientligt samhälle. Den kontroversielle och regimkritiske regissören sitter idag i husarrest i sitt hem i Iran men lyckades smuggla ut sin senaste film *This Is Not a Film*, som visades på filmfestivalen i Cannes 2011, och sen fick sin sverigepremiär på Folkets Bio.

Sverige och världen passerade millenieskiftet utan större katastrofer men inte långt därefter kom terroristattacken som gjorde att 11 september aldrig mer skulle vara bara ett datum. Göran Persson hade bytt av Ingvar Carlsson som statsminister. På Svenska Filminstitutet hade chefen Ingrid Edström, efter att just ha infört konsulentsystemet, avlösts av Lars Engqvist, som i sin tur avlösts av den norska före detta kulturministern Åse Kleveland, som bland annat fick i uppgift att öka intresset för svensk film utomlands och tillsatte en grupp för utvecklingen av e-bio. Samtidigt började ytterligare ett nytt, som vanligt kritiserat, filmavtal att gälla. Författaren PO Enquist hade fått uppdraget att göra en omfattande filmutredning och återkom med ett genomtänkt

förslag, som varken genomfördes eller finansierades fullt ut av staten.

För Folkets Bio kännetecknades perioden av tillväxt och framåtrörelse. Men också av nervanspännande ekonomisk berg- och dalbana. Stora satsningar innebär alltid stora risker och om en film sågs av alldeles för få personer så kunde nästa film behöva vara den som räddade hela verksamheten. Folkets Bio avslutade sitt tredje decennium med en sådan film. Och ett prisregn. Aki Kaurismäkis *Mannen utan minne* tilldelades tre priser i Cannes, nominerades till en Oscar för bästa icke engelskspråkiga film och fick en svensk Guldbagge. Men framförallt drog den en stor och nödvändig publik till biograferna.

Mannen utan minne

2003-2013

”Men, det var ju en typisk Folkets Bio-film!”

Informationssamhället började glida över i kommunikationssamhället och den globala uppvärmningen gick inte längre att ignorera. George W Bush inledde på allvar ”kriget mot terrorismen” och USA förklarade krig mot Irak. Orkanen Katrina utplånade nästan New Orleans och tsunamin sköljde in över Sydostasien. Tyskland fick sin första kvinnliga förbundskansler och USA, några år senare, sin första svarta president.

Världen lyssnade på Christina Aguilera, Rihanna och Lady Gaga. Och Håkan Hellström. Konsumtion blev religion och modet förändrades oavbrutet – märkeshysteri, blingbling, bohemstil och vintage avlöste varandra lika snabbt som modepressen blev mainstream och modebloggarna bredde ut sig.

I Sverige mördades Anna Lindh under en shoppingtur på NK och sen kom en borgerlig regering med ambitionerna att privatisera och fixa ”mer pengar i plånboken” – trots att finanskrisen som utlöstes av bostadsbubblan i USA nådde även Sverige. Så gjorde även Svininfluensan, som fick svenskarna att vallfärda till vaccinationsklinikerna.

Folkets Bio hade nu definitivt accepterats som en aktör att räkna med även utanför de egna leden. Rödvin- och linsgrytestämpeln var slutligen borta och det var dags för ytterligare ett steg framåt. Efter perioder av organisations- och biografbyggnad

kunde man nu fokusera helt på utveckling. Målet var en starkare positionering i filmlandskapet, både nationellt och internationellt.

När Kajsa Hedström slutade år 2000 tog Marie Booberg, numera Strauss, över som importör. Booberg hade jobbat som biografföreståndare på Zita under några år och gjorde ett mycket lyckosamt första köp. Agnès Jaouis debut *I andras ögon*, en relationskomedi om en företagsledare som blir förälskad i sin skådespelande engelskalärarinna, sågs av över 80 000 besökare, precis som Aki Kaurismäkis *Mannen utan minne*, som köptes in inte långt därefter.

Taktiken var att satsa djärvt och utöka inköpen av större och dyrare filmer, samtidigt som man fortsatte att presentera spännande debutanter från världens alla hörn. De stora satsningarna på Iran – genom till exempel filmer av hela klanen Makhmalbaf; pappa Mohsen, döttrarna Samira och Hana, samt mamma Marziyeh Meshkini – rullade på. Enormt viktiga relationer, som de med bröderna Dardenne och Hirokazu Kore-eda vårdades, och nya spännande, som de med Laurent Cantet och Francois Ozon skapades. Lojaliteten kunde till och med ta sig sådana uttryck att filmarna i kontrakten med sina säljbolag krävde ständig förtur för Folkets Bio.

Dardennebrödernas kritiskt svidande *Barnet*, filmen om det unga paret Bruno och Sonia och den oförlåtliga handlingen att sälja sitt eget barn, vann Guldpalmen i Cannes. Även Kore-eda gjorde film med barn i centrum. *Barnen som inte fanns* handlade om fyra barn som lever ensamma i en lägenhet, helt utanför samhället. Franske Cantet introducerades för den svenska publiken med två filmer under bara ett par år. *Överflödiga människor* och *Time-out*, behandlade båda den nutida människans många

Barnen som inte fanns

gångar destruktiva beroende av, och förhållande till, sitt arbete. Landsmannen Ozon kom med sin *Under sanden*, om en medelålders kvinna vars man plötsligt en dag försvinner, när hon slumrar på stranden.

Bland alla betydelsefulla spelfilmer förekom också en del tunga och publikt populära utländska dokumentärer. *Att vara och ha*, av Nicolas Philibert, berättade om livet i en byskola på den franska landsbygden, och den kritiska *Darwins mardröm*, av Hubert Sauper, om effekterna av inplanterad rovfisk i Tanzanias Lake Victoria. Parallellt, även om publiken ibland svek, höll man envist fast vid att kontinuerligt visa viktiga och dedikerade dokumentärfilmare, som brittiska Kim Longinotto.

Den svenska dokumentären fortsatte att vara en ryggrad i verksamheten. Den nya digitala tekniken gjorde att det var både ofantligt mycket billigare och möjligare att göra film, men också att det fanns nya vägar att visa den på. Bioduken fortsatte trots detta än så länge att vara drömmålet för de flesta filmare. I mitten av 00-talet hade Folkets Bio premiär för flera stora svenska dokumentärer.

Stefan Jarl och Lukas Moodysson samarbetade i *"Terrorister" – en film om dom dömda*, där de lät de aktivister som dömts efter göteborgskravallerna, komma till tals. SVT sa nej – med motiveringen att filmen innehöll för mycket politik och "våldsamma arkivbilder". Att arkivbilderna från början var inköpta från just SVT spelade ingen roll. Folkets Bio blev räddningen, och filmen sågs av en publik på 20 000, som nu själva kunde bilda sig en uppfattning baserad på andra röster än de som mest hördes i media.

Armbryterskan från ensamheten av Lisa Munthe och Helen Ahlsson handlade om 23-åriga Heidi Andersson, fyrfaldig världsmästarinna i armbrytning och hemmahörande

i den lilla lappländska byn Ensamheten. Filmarna skildrade med humor gemenskapen i det lilla samhället där de flesta var släkt och – bröt arm. Filmen fick en Guldbagge i januari 2005.

Samma år kom Anders Wahlgrens *Sigrid & Isaac*, ett personligt kammarspel om konstnärsparet Sigrid Hjertén och Isaac Grünewald och deras kamp för att överleva, både konstnärligt och privat, i en svår tid, full av antisemitism. Wahlgen var tidigare mest känd för sina filmer om det förflutnas Göteborg och Stockholm.

I den största succén av dem alla – *Hästmannen* av Peter Gerdehag och Tell Aulin – porträtterades originalet Stig-Anders, som levde enligt gamla traditioner på sin gård i djupaste Småland. Filmen drog en jättepublik till biograferna och slog rekord också när den senare visades på tv. Filmarna skulle några år senare återkomma med skildringen av de handmjölkande *Kokvinnorna*. Också den en stor framgång som tydde på ett folkligt intresse för det enkla, naturliga och långsamma, som kontrasterade starkt mot det allt snabbare samhället.

När Triangelfilm gick i konkurs 2007 öppnades en möjlighet för Folkets Bio att ytterligare låta sin utvecklingsstrategi förstärkas. Triangelfilm hade tillsammans med två andra delägare köpt Sandrews biografer, med stora ambitioner och i ett försök att hindra SF att skapa nästintill monopol på biografsidan. Satsningen gick efter kort tid i stöpet och drog med sig även distributionsbolaget. Nu fanns plötsligt ett nytt territorium att ta över.

Att importstödet från Svenska filminstitutet strax innan hade ändrats från att

Det vita bandet

vara titelbaserat till att fungera som ett större förhandsklumpstöd gjorde också förutsättningarna bättre för planering av arbetet.

Nu kunde Folkets Bio gå in och bärga tunga namn som Michael Haneke, med ett veritabelt mästerverk som första film. Hanekes folk skickade en delegation för att kontrollera den digitala projektionen. De var mycket nöjda. *Det vita bandet*, som vann Guldpalmen i Cannes och nominerades till en Oscar för bästa icke engelskspråkiga film, utspelade sig i en protestantisk by i norra Tyskland strax före första världskriget. Märkliga olyckor började inträffa och en kollektiv bestraffning tog sin början. Fem Oscarnomineringar och ytterligare en Guld palm blev det för Hanekes nästa film – *Amour* – om vad som händer med kärleken när man blir gammal och inte längre kan klara sig själv.

En stor favorit var Fatih Akin, vars stads- och musiklivsskildring *Crossing the Bridge* – *The Sound of Istanbul*, snart följdes av den än viktigare *Vid himlens utkant*, där regissören rör sig mellan två kulturer; den tyska och den turkiska, med traditionerna förankrade i den islamska världen. Filmen vann pris för bästa manus i Cannes.

En gammal konflikt i nytt ljus sågs i *Waltz with Bashir*, av israeliska Ari Folman, som i animerad form skildrade sina egna erfarenheter från första Libanon-kriget. Filmen fick stor uppmärksamhet för sin nyskapande stil och blev Oscarnominerad som bästa icke engelskspråkiga film.

Inom filmens värld pratades om pånyttfödelsen av ett slags klassisk auteur men också om bullrig eskapism. Men det var också nu som gemene man kände sig manad att

Waltz with Bashir

visa upp sig själv, sina vanor, matbilder, och åsikter. Via bloggar, Facebook, Twitter, My space och Youtube spreds information om såväl vanliga som ovanliga liv och talanger. Om det blev tid över tillbringades den i sällskap av en iPod och på Spotify. Eller med intensivt sms:ande genom smarta telefoner eller gratisringande via Skype och Viber. Samtidigt gick larmet om att barnen tillbringade för mycket tid vid datorn och "paddan".

Stieg Larssons Milleniumtrilogi erövrade världen, både i bok- och filmform, och en nordisk våg av regissörer och skådespelare gjorde väsen av sig på andra sidan Atlanten. Trenden som startats av amerikanska HBO, spred sig och de intelligenta tv-serierna konkurrerade hårt om även de värsta filmfantasterna. På TV, i DVD-boxar och sedan via streaming.

Medan de större kommersiella bolagen fortsatte att fokusera på äventyrsfilmer och thrillers gick Folkets Bios satsning på att kapa åt sig också de större prisvinnande kvalitetsfilmerna hem. Inköpsprocessen hade successivt förändrats och blivit affärsmässigare och hårdare; tittkassetter, köer till telefonautomater, betänketid och personliga möten hade ersatts av e-mail och sms direkt från salongen, eller till och med av inköp redan under manusprocessen. Internationellt var Folkets Bio redan en stor erkänd spelare inom det som i de flesta länder går under benämningen art house och i Sverige hade man nu, genom att växla upp, lyckats inta en ny position både branschmässigt och medialt med filmer som låtit tala om sig och genererat höga besöksiffror. Målsättningen var att distribuera en till två stora auteurs om året, kompletterade med ytterligare ett

tiotal filmer, gärna debuter, med stor geografisk bredd.

Utvecklingen hade inneburit en ständigt pågående professionalisering. Till viss del på bekostnad av föreningens platta och kollektiva struktur, som både varit trubbig och livgivande dynamisk. Fler och större filmer höjde kraven på biograferna och tankarna om bästa tillväxtstrategi var säkert lika delade som antalet medlemmar. Men en sak var säker. Folkets Bio var nu Sveriges största importör av konstnärligt viktig och prisvinnande kvalitetsfilm från hela världen.

Mot slutet av decenniet började den svenska konkurrensen förändras. En ögonöppnare för hur andra kvalitetsnischade aktörer började satsa större och större kom när bolaget NonStop Entertainment oväntat köpte den rumänska Guldpalmsvinnaren *4 månader, 3 veckor och 2 dagar*, av Cristian Mungiu – en film som strax därinnan ganska tryggt kunnat definieras som en "typisk" Folkets Bio-film.

Några år senare återvände Triangelfilms Mattias Nohrborg med det nya bolaget Tri-art, sugen på att ta tillbaka "förlorade" regissörer. Samtidigt hade de stora kommersiella bolagen börjat inse att man kunde tjäna en och annan krona på smalare film och gjorde sporadiska inköp. Ett exempel är hur Scanbox, år 2012, efter Folkets Bio-succén med *Nader och Simin – en separation*, överraskande köpte Asghar Faradis *Det förflutna* redan på manusstadiet. Men när huvudrollsinnehavaren Marion Cotillard hoppade av projektet gjorde också Scanbox det. Folkets Bio kunde återbörda den iranska regissören till det egna stallet.

Med Booberg fortsatte arbetet med att aktivt söka kvinnliga regissörer: Jasmila

Nader och Simin – en separation

Zbanic med sin *Grbavica*, en stark skildring av postkrigstidens Sarajevo; Jessica Hausner med *Hotel*, om en receptionist på ett mystiskt hotell i Alperna; Claudia Llosa med *Faustas pärlor*, om en ung kvinna som tvingas lämna sin by för att ge sin mamma en värdig begravning; Ursula Meier med *Syster*, om två syskon som försörjer sig på en lyxig skidort. Eller veteranen Agnès Varda med den självbiografiska *Agnès stränder*. Varda kom på besök och visade sig, med den 84-åriga åldern och den hundra filmer långa filmografins rätt, vara en mycket bestämd – men väldigt rolig gäst.

En annan gäst var den, utan ovanstående ursäkt, lika krävande Xavier Dolan. Det unga kanadensiska indie-geniet kom till Folkets Bio redan med debuten *Jag dödade min mamma* och gjorde sedan i snabb följd *Hjärtslag* och *Lawrence Anyways*, som vann Queerpalmen i Cannes. Dolan är bara ett exempel på de uttalade ambitionerna att inte bara skildra hela världen geografiskt, utan också genusmässigt. Queertemat återkommer i nya *Tom at the Farm* där huvudkaraktären reser ut på den homofobiska, kanadensiska, landsbygden för att närvara vid sin pojkvåns begravning.

Aktuell igen i slutet av decenniet blev också fransktuniske Abdellatif Kechiche med den lesbiska, närgångna, tonårskärleksskildringen *Blå är den varmaste färgen*, som vann Guldpalmen i Cannes. Som alltid hos den kompromisslöse Kechiche berörde den teman som klasskillnader och sociala strukturer. Hans första Folkets Bio-film var *Couscous*, där den fränkskilde hamnarbetaren Slimane förlorade jobbet och försökte öppna en couscousrestaurang på en båt i sydfranska hamnstaden Sète. Efter denna publikfavorit kom sedan den tunga *Svart Venus*, om den svarta sydafrikanska kvinnan Sara Baartman, som visades upp som en vilde i bur i London och Paris under 1800-talet.

Agnès stränder

Trots den allt mer oberäknliga svenska branschen så hade Folkets Bio, som alltid, sitt trumfkort kvar – de egna biograferna. Ännu viktigare än någonsin i en tid då den svenska biografmarknaden i stort sett befann sig i en monopolsituation, eftersom SF till slut hade köpt Astoria-biograferna. Tillgången till egna biografer gjorde att de utländska säljbolagen garanterat visste att deras filmer skulle gå upp på stor duk. Och trots att streamingen och nedladdningen, laglig som olaglig, i viss utsträckning hade flyttat bion till vardagsrummet och försatt DVD-marknaden i fritt fall så fortsatte människor att gå på bio lika mycket.

2007 tvingades Folkets Bio av ekonomiska skäl lägga ner det då tioåriga projektet Kort och gratis, som inneburit biopremiär för 190 kortfilmer. Gravölet dracks på Zita. Konceptet *Kort och gratis* hade också fungerat som en yta för snabba samtidskommentarer och erbjudit en möjlighet för regissörer att snabbt kunna göra en film om ett brännande ämne och sedan lika snabbt, kunna visa den på bio. "Gång på gång har Folkets Bio uppvaktat olika maktbärare för att informera om kortfilmens svåra situation och nödvändigheten av att stödja distributionen ekonomiskt", skrev en upprörd Stefan Jarl i Film&tv.

Bara ett år senare var man dock tillbaka på barrikaderna i kortfilmens namn. Det nya namnet blev kort och gott *Svensk kortfilm*, med underrubriken c/o Folkets Bio. Det som en gång hade börjat som ett tidigt digitalt gerillaarbete hade nu lett till att de flesta av Folkets Bios biografer hade uppdaterad teknik. Därför fanns det en möjlighet att få ut kortfilmerna till biograferna på ett sätt som inte kostade alltför mycket tid

Blå är den varmaste färgen Kapitel 1 & 2

och pengar. Taktiken var att komponera ihop färdiga filmpaket – à la *Knattefilm* – som biograferna fick ”prenumerera” på. Premiären skedde 2008, den 10/10, då tio kortfilmer visades tio veckor på tio biografer. Sedan dess har hundra kortfilmer, av olika längd, uttryck och form fått biopremiär. Anna Harding anställdes strax efter startskottet och arbetade också med att ta fram fler välbehövliga paket. Det blev *Svensk dokumentärfilm* och, nu senast *SIX-TEN*, för den ådersgrupp som annars till stor del är hänvisade till anglosaxiska, animerade 3D-äventyr på bio och dubbade, snuttifierade serier på tv.

Så kom den arabiska våren med revolution till Nordafrika. Och övergick i varaktiga konflikter i flera av länderna. Hösten 2013 befann sig över två miljoner syrier på flykt från landet. I Sverige hade Sverigedemokraterna tagit sig in i riksdagen och in över Europa rullade en främlingsfientlig och högernationalistisk våg. På Svenska filminstitutet hade Åse Kleveland lämnat över till Cissi Elwin Frenkel, som organiserade om enligt modellen mer pengar till färre filmer och sedan tillfälligt lämnade över till Bengt Toll, som styrde det snart femtioåriga bygget mot Anna Serner. Serner satte tydligt fokus på jämställdhetsmålet vilket bland annat resulterade i ett 50/50-krav i det förnyade, som vanligt hårt kritiserade filmavtalet, som skrevs under samma år som Svenska Filminstitutet fyllde 50 år. Det nya avtalet fick extra hård kritik för att mer än någonsin sätta kommers framför kvalitet, genom fixering på siffror och genom ett nytt automatstöd – avsett för filmer med en ”stark publikpotential”.

Men det fanns andra födelsedagar att fira. Zita fyllde 100 år som biograf och 20 år

som Folkets Bio. Umeå fyllde 40 och Västerås 25. Och hela Folkets Bio 40 år, såklart. Jubileet firades med ett välbesökt cirkustält fyllt av filmvisningar, seminarier och debatter i Almedalen, med fester på filmfestivaler i storstäderna, med filmkavalkader och jubileumsserier ute i landet, med ny salong, projektor och nytt ljud i Visby, med rejält utökad verksamhet i Växjö, med en ny salong mitt inne i Bergslagens skogar i Västerås, och med att helt enkelt starta upp i Östra Vemmerlöv på Österlen. I Malmö stod man utan biograf när Panorass hyresavtal sades upp. Istället togs första spadtaget för ett innovativt jättebygge nära Möllevången, där en av de tre salongerna kommer att bli Sveriges allra första barnbiograf.

Med avstamp i 40-årsjubileet startades *Kvalitetsfilm i hela landet*, ett projekt med stöd från Postkodlotteriet, med ambitionen att stärka biograferna ute i landet, utveckla dem som mötesplats och erbjuda ännu fler visningar, ännu mer skolbio och ännu större intern utbildning och etablering av filmpedagogisk verksamhet. Allt för att förändra attityderna till den smalare kvalitetsfilmen och sprida den till en ännu bredare allmänhet.

Och så firade man med film förstås. Speciellt med en succé som var som gjord för föreningens grundläggande idé. *Den gröna cykeln* av Haifa Al Mansour var inte bara en film av Saudiarabiens första kvinnliga regissör, den var också den första filmen helt inspelad i landet. Huvudpersonen, den tioåriga Wajda drömmer om en grön cykel och struntar helt i det faktum att flickor inte får cykla i det samhälle hon råkar vara född i. Wajda tar helt enkelt saken i egna händer, sätter sig upp mot överheten och tror på sig själv och sin egen förmåga att förändra. För vissa saker måste helt enkelt förändras. Precis som allas röster måste få höjas. Och höras.

...till de kulturministrar och film-institutschefer som passerat revy under Folkets Bios existens. Några svarade.

1. Vad tänker du på när jag säger Folkets Bio?

2. Vad har Folkets Bio haft för betydelse för kulturlivet och samhällsdebatten i Sverige? Och för den svenska filmvärlden?

Bengt Göransson, kulturminister, 1982–1991

Folkets Bio skapades och drevs av entusiaster som såg till att man på bio kunde se filmer som inte hade en chans på andra biografer. För Folkets Bio-folket och deras engagemang och inte minst för deras djupa kunskaper om film och filmer utanför den kommersiella sektorn fanns och finns det all anledning att känna respekt. Därför fick man tåla, att de, som ofta händer med kämpande minoriteter, hade ett visst behov av att vara förbisedda och motarbetade. Det var de inte alltid.

Folkets Bio-folket har spelat den – ofta förbisedda – roll som frivilligorganisationer alltid gör, när de är som bäst: de mobiliserar de intresserade och engagerade.

Ingrid Edström, VD för Svenska Filminstitutet, 1989–1994

Om du säger Folkets Bio då passerar allt snabbt innanför mina ögonlock: biograferna, alla människor som jobbade där! Stefan Jarl och Ulf Berggren, de långa passionerade styrelsemötena och kongresserna, alla filmerna vi såg, all kamp som fördes och alla glada fester! Det är en stor och rik film som rullas upp!

Folkets Bio är ju en fullkomligt unik verksamhet, unik i hela världen och nästan svår att beskriva för utländska kolleger. Sverige hade varit både tråkigare och fattigare om inte denna envisa lilla grupp entusiaster som består av både anställda och oavlönade, satsat sina liv på att utveckla biograferna och hitta filmer som ingen annan ens kände till. Svenska filmare fick en plattform för filmer som annars kanske skulle hamnat direkt i byrålådan. Ibland har Folkets Bio betraktats en smula overseende; en lillebror som får hänga med men egentligen inte räknas. Något att ta till när ingen annan ville visa ens film. Det var inte rättvist! Och det har ju visat sig tydligt under de här åren av biografdöd att Folkets Bio är det salt och peppar som ger mångfald och kvalitet i det svenska biografutbudet!

Hans Ottosson, VD för Svenska Filminstitutet 1998–1999

Folkets Bio har förändrats en del över åren men i grunden har verksamheten alltid varit viktig för det svenska filmlivet. Det behövs ett antal motpoler till SF:s mer kommersiellt inriktade utbud och Folkets Bio är en av dessa. Nu har

jag sedan tretton år lämnat filmvärlden för den medicinska världen, men mitt intresse för film kvarstår. I helgprogrammet brukar jag försöka klämma in en film, någon teaterföreställning eller ett museibesök. Jag börjar ofta tidningsläsningen (I-pad i sängen gillar jag inte) till lördagsmorgonfrukosten med att läsa bioprogrammet på Folkets Bios Zita och biografen Sture på Birger Jarlsgatan i Stockholm.

Det första jag tänker på från min tid inom Filminstitutet är den konkurrens som uppstod mellan Triangel-film och Folkets Bio på 1990-talet. Till en början var det lite svårt för det av medlemsinflytande styrda Folkets Bio att till exempel hänga med i svängarna när det gällde att köpa in viktiga utländska filmer. Ofta krävdes snabba beslut och djärva ekonomiska satsningar som inte var möjliga för Folkets Bios representanter att hänga med i. Däremot var Folkets Bio alltid villiga att stödja kontroversiell svensk film som ingen annan biograf ville sätta upp. Jag tillhör inte dem som tycker att det är en mänsklig rättighet eller ens en yttrandefrihetsfråga att alltid och oavsett kvalitet få stöd från Filminstitutet till sitt filmprojekt. Likväl är det naturligtvis viktigt att få en bredd i den svenska filmproduktionen. Där har onekligen Folkets Bio genom åren gjort en insats i yttrandefrihetens tjänst genom att upplåta sina biografser till de smala och kontroversiella filmer som faktiskt producerats och som ingen annan velat ta ansvar för. I den mån svenska filmer stått i centrum för samhällsdebatten – vilket inte varit särskilt ofta – har Folkets Bio inte sällan stått för visningarna på biograf.

Slutligen vill jag gärna nämna att flera representanter för Folkets Bio gjort storartade insatser i olika organ, styrelser och kommittéer inom filmen. Särskilt minns jag Bettan von Horn som under många år var en förnuftig röst i Filminstitutets styrelse. I början tyckte hon nog att styrelsen levde på lite stor fot med tjugiga middagar på Englunds restaurang efter styrelsemötena, men man vänjer sig vid allt, så även Bettan. En annan kämpe som verkligen gjorde stora insatser på många plan under min tid var Katrina Mathsson. Man blev alltid lite klokare av att tala med henne om film.

Anna Serner, vd för Svenska filminstitutet, 2011–

Bra film!

Folkets Bio står för en distribution och biografkedja som helt och hållet riktar in sig på att ge oss alternativ till mainstream-filmer. Deras betydelse är ovärderlig för det allmänna filmutbudet men även för det offentliga samtalet. Nyligen träffade jag Utrikespolitiska institutet som hade visat Den gröna cykeln som startpunkt för ett tvådagars samtal om Mellanöstern, Sveriges roll och hur vi påverkas.

Detta är ett exempel på hur Folkets Bio identifierat stora filmer och tagit dem till en svensk publik och berikat oss.

FOLKETS BIO OCH DE SVENSKA FILMERNÄ

Folkets Bio bildades för att ge de oberoende svenska filmerna och filmarna en plats på vita duken. En plats där dokumentären behandlades med samma respekt som spelfilmen och den korta filmen med samma omsorg som den långa.

Denna ståndpunkt har varit densamma i fyrtio år. Genom Folkets Bios distribution har olika människor, världar, ämnen och åsikter kontinuerligt speglats och orättvisor och ojämlikhet synliggjorts, bekämpats och debatterats – när filmerna konsekvent har placerats mitt i samhällsdebatten.

Tack till alla er svenska filmare som genom Folkets Bio låtit publiken ta del av era verk:

11 JUNI 1990 David Aronowitsch 1931
12 ÅR Terese Mörmvik 2004
13-ÅRSDAGEN Elsa Lemhagen 1993
165 HÄSSELBY Mia Engberg 2005
1985 VAD HÄNDE KATTEN I RÄTTANS ÅR Tio svenska filmare 1985
AGENT ORANGE Maj Wechselmann 2003
AKASHA Biljana Tutorov 2005
ALDRIG SOM FÖRSTA GÅNGEN Jonas Odell, 2005
ALGERIA Agnieszka Lukasiak 2002
ALI BÖR INTE HÄR Marika Heidebeck 2002
ALICE OCH IAG Rebecka Rymansson 2006
ALGERIAMAAS ÄVENTYR Andra Lasmanis, Staffan Julén 1998
ALLA KAN INTE TA KÖRKORT la Genberg, Ann Eberstein 2005
ALLA MÅR BRA Rainer Hartleb 2006
ALLA VÅRA MORGONDAGAR Stig Björkman 1994
ALLMÄNNAN ORDNINGEN Stefania Lopez Stenstedt m.fl. 1974
AM I BLACK ENOUGH FOR YOU Göran Hugo Olsson 2009
ANDERS & HARRI Åsa Blanck, Johan Palmgren 2008
ANNAS BÄSTA KOMPIS Maria Bolme 2006
ANTINGEN ELLER... Myriam Braniff 1993
APRIKOSER Lotta Geffenblad, Uzi Geffenblad 2007
ARMADILLO Janus Metz 2010
ARMBRYTERSKAN FRÅN ENSAMHETEN Lisa Munthe, Helen Ahlsson 2003
ARTISTEN Johan Grimås 1987
ASKUNGEN I TALLINN Pirjo Honkasalo 1995
ASTON OCH VINGA Lotta Strömblad, Gun Jacobsen, 2007
BABSAN FLÖRTA PÅ JOBBET Agneta Persson 2002
BABSAN OCH DEN NYA GRANNEN Agneta Persson 1997
BALLADEN OM MARIE NORD OCH HENNES KLIENTER Alexander Onofri 2008
BALLERINAGRODAN Anna Hansson, Staffan Erlandsson 2005
BAND SÖKER BASIST Johan Colding, Stig Åke Nilsson 1990
BANG OCH VÄRLDSHISTORIEN Maj Wechselmann 2008
BARA ETT BARN Christina Olofsson, Med Reventberg 1980
BARNET DOM SÄGER ÅR VÅRT Maria Hedman 2004
BARSEBÄCK Cecilia Zadig m.fl. 1979
BASTARDERNA I PARADISSET Luis R Vera 2000
BEDRAGAREN Åsa Blanck, Johan Palmgren 2008
BEHANDLINGEN Johan Jonason 2009
BELLEVILLE BABY Mia Engberg 2013
BERNY BLUE, Ronju Yu 2008
BESVÄRLIGA MÄNNISKOR Suzanne Osten, Bengt Danneborn 2001
BEVÄRA SVERIGE SVENSKT? Inger Antonsson 1988
BIKINI Lasse Persson 2004
BILLY OCH DEN RUBINRÖDA JACKAN Henry Meyer 1988
BIRGITTA SVIT Göran du Rees 1987
BLAND TISTLAR Lotta Geffenblad, Uzi Geffenblad 2004
BLOOD CALLS YOU Linda Thorgren 2010
BLUE, KARMA, TIGER Mia Hulterstam 2006

BONDENS TID PÅ JORDEN Peter Gerdehag 2003
BORTGLÖMDA Agnieszka Lukasiak 2005
BOSSE OCH BENKE Ricky Gevert 2006
BOXAS MED MOLNEN Kerstin Odhnerkrans 1986
BOY MEETS GIRL Kajsa Ribbing 2002
BRÖDERNA Gunnar Martin Aronsson 1994
BRÖLLOPSFOTOGRAFEN Johan Bergenstråhle 1994
BU OCH BÅ FÅR BESÖK Anna Erlandsson, Staffan Erlandsson 2008
BUKARESTS DISKRETA CHARM Karin Wegsjö 1999
BULLONG Carl Johan de Geer 1995
BULLSHIT Peå Holmquist, Suzanne Khardallan 2005
BULTEN Yiva-Li och Lemnat Gustafsson 2011
BYE BYE C'EST FINI Tora Mårtens 2008
CHELA Lars Palmgren, Göran Gester, Lars Bildt 1986
CHOLO SOY Cesar Galindo 1992
CHOO-CHOO LEKER LOSS Garri Bardin 2009
CIRKUSHÄSTEN Boel Zetterman 2003
COMPADRE Mikael Wiström 2004
CONTAINER Lukas Moodysson 2006
CUM PANE Anna Linder 2002
DAGAR VID ÄLVEN Runar Enberg 1999
DAGBOK GENOM ETT SEKEL Carl-Gustav Nykvist 1986
DANSA MED DVÄRGAR Emelie Carlsson Gras 2003
DE DANSANDE ANDARNAS SKOG Linda Väström 2013
DE FÖRSUNNA Sergio Castilla 1979
DE ÄLSKANDE I SAN FERNANDO Peter Torbjörnsson 2001
DEN ANDRA STRANDEN Mikael Wiström 1993
DEN FJÄRDE KUNGEN Michael Ekblad 2005
DEN FÖRLORADE SONEN Fredrik von Krusenstjerna 2001
DEN LILLA TREKANTEN Mårten Nilsson 1993
DEN NAKNA MANNEN Joona Berghall, Mika Hotakainen 2010
DEN VITA SPORTEN Kollektivfilm Grupp 13 1968
DET FALLER ETT TRÄD Ulf Hultberg, Mona Sjöström 1978
DET FINNS BARA EN FRIHET Viggo Lundberg 2003
DET FINNS FÖR LITE INDIANER Gunilla Ambjörnsson 1988
DET SOCIALA ARVET Stefan Jarl 1993
DET SVIDER I HJÄRTAT Oscar Hedin 2007
DET ÄR MIN TUR NU Jörgen Hiert 2006
DET ÄR NOG LITE SNETT, DET DÄR MED VÅRD Arne Nygren, Bo Öhlén 1974
DET ÄR UPP TILL DIGI Maj Wechselmann 2011
DIN PLATS PÅ JORDEN Stig Holmqvist 2001
DIRIGENTERNA Christina Olofson 1987
DJURVÄNNERNA Eva Lindström 2013
DOM ANDRA Margreth Olin 2012
DREAMBAR Lasse Frid 1986
DRÖTTNINGEN OCH JAG Nahid Persson Sarvestani 2009
DRÖMMAR FRÅN SKOGEN Johannes Nyholm 2009
DRÖMSPAR Gunilla Ambjörnsson 1981
DU SKA NOG SE ATT DET GÅR ÖVER Cecilia Neant-Falk 2003
DUMHET ELLER BROTT – EN SKANDINAVISK HISTORIA Maj Wechselmann 1990
DVORAK-DEN FANTASTISKE Yva Julén 1994
EBBE – THE MOVIE Karin af Klintberg, Jane Magnusson 2009

EBON LUNDIN Per Oscarsson och Filmigan 1974
EFTER DIG Marius Dybwad Brandrup 2013
ELDSLUKAREN Pirjo Honkasalo 1998
EN BULLE I UGNEN Tirna Jonné 2004
EN ENASTÄENDE STUDIE I MÅNSKYLIG FÖRNEERING Patrik Eriksson 2008
EN FILM OM OLLE LUNGSTROM Jacob Frössén 2009
EN FUL FILM Fanny Danielsson 1993
EN FÖRTROLLAD KVÄLL Per Carlsson 2001
EN GÅNG OM ÅRET Gorki Glaser-Müller 2013
EN KLUVEN STAD Anders Wahlgren 1998
EN KVÄLL PÅ STAN Per Carlsson 1999
EN LITEN JLSAGA Mari Marten Bias, Åsa Sjöström 1999
EN NATTSAGA Maja Lindström 2005
EN NYPA MULL-VAD ÄR VI MER? Göran Gunér 1992
EN TANT FÖRSVINNER Monica Andrae 2004
EN UTFLYKT TILL MÄNENS BAKSIDA Stefan Ronge 2003
ENGELEN Margreth Olin 2009
EPILOG Stefan Jarl 2006
EPOXY – KÄRLEK OCH ROCK Lena Hellman 1988
ETERNIT WANTED FRANK Ola Simonsson, Johannes Sjölane 2004
ETT ANSTÄNDIGT LIV Stefan Jarl 1979
ETT HEDERLIGT ARBETE Helena Nygren 2007
ETT HOPP – ETT LIV Sharif Shawky 2003
ETT LITET HJÄRTA Anette Skålberg, Martin Lima De Faria 2005
ETT LITET LAND I SKANDINAVIEN Maj Wechselmann 1975
EVERT Håkan Alexandersson 2000
EX LIBRIS Mats Olof Olsson 1989
FACING GENOCIDE David Aronowitsch, Staffan Lindberg 2010
FACKKLUBB 459 Susanna Edwards, Mikael Olsson 2004
FAMILIA Mikael Wiström, Alberto Herskovits 2010
FAMILIEN PERSSON I FRÄMMANDE LAND Åsa Blanck, Johan Palmgren 2013
FANTASTERNA Staffan Lamm 1985
FARBRROR FREDDY Martin Eriksson, 2009
FARBRROR GÖSTA Hans-Erik Therus 2004
FEM MINUTER FÖR AMERIKAS DÖDA Cesar Galindo 1992
FISH Åsa Johansson 2009
FJÄLLET SÖN Paul Anders Simma 1994
FLICKAN FRÅN AUSCHWITZ Stefan Jarl 2005
FOTOGRAFEN FRÅN RIGA Maud Nylander 2009
FRAMTIDENS MELODI Jonas Holmström, Jonas Bergergård 2010
FRIHET BAKOM GALLER Nima Sarvestani, Maryam Ebrahimi 2013
FRÅN DEN BEGINNING TO THE END Maj Wechselmann 2004
FRÅN MORGON TILL KVÄLL Carl-Gustav Nykvist 1983
FRÖKEN MÅRKVÄRDIG & KARRIÄREN Joanna Rubin Dranger 2010
FYRA FRUAR OCH EN MAN Nahid Persson 2007
FYRA KVINNOR Baker Karim 2001
FÄGELBUREN Nahid Persson 2009
FÄR JAG LOV - TILL DEN SISTA DANSEN? Joakim Jaln 2008
FÄST VID DIG Karin Bräck, Cecilia Actis, Mia Hulterstam 2009
FÖR DIG NAKEN Sara Broos 2012
FÖRRÄDERI Fredrik von Krusenstjerna, Björn Cederberg 1994
FÖRVANDLA SVERIGE Stefan Jarl, Jan Lindqvist 1974
GAZZA GHETTO Peå Holmquist 1984
GE OSS VÅRA SKELETT Paul-Anders Simma 1999
GITMO Erik Gandini 2005
GLENN THE GREAT RUNNER Anna Erlandsson 2003
GODA MÄNNISKOR Stefan Jarl 1990
GODHETEN Stefan Jarl 2012

GOOD BOYS Jonas Åkerlund 2004
GOTT OM POJKAR, ONT OM MÅN Marianne Ahme 1995
GRÄNSKÖGEN I VÅRA HJÄRTAN Gunilla Ambjörnsson 1994
GRÖTTNYDIGHETEN Håkan Alexandersson 2003
GUD,LUKT OCH HENNE Karin Westerlund
GULDKANT PÅ LIVET Terese Mörmvik 2002
GÖKEN ULLA Johan Hagelbäck 2002
GÖMD Hanna Heilborn, David Aronowitsch 2002
HAGSTRÖM-ALLT I MUSIK Ramon Reismüller 2003
HANDELSMANNEN OCH PAPEGOJAN Ali Boriri, 1988
HELA MITT HJÄRTA Åsa Fougnier 2004
HITLER OCH VI PÅ KLAMPAREGATAN Maj Wechselmann 1997
HJÄRTSLAG Anette Skålberg, Martin Lima De Faria 2004
HOLLY HALLONSTEN GER IGEN Marika Heidebeck 2006
HOLLYWOODRYMLINGAR Muammer Özer 2000
HON ÄR DÖD Henry Moore Selder, Sara Lundén 2003
HONEY BUNNY Lasse Persson 1992
HUR KUNDE HON? Ingela Lekfalk 2010
HUSET MATUSITA Cesar Galindo 1990
HÄLSNINGAR FRÅN SKOGEN Mikael Cee Karlsson 2009
HÄR KOMMER PINO Eva Pils Kenneth Andersson, Agneta Norelid 2011
HÄR ÄR KARUSELLEN Jonas Odell, Stig Bergqvist, Lars Ohlson, Martti Ekstrand 1993
HÄR ÄR POUSEN CESAR Fellborn 1975
HÄSTMANNEN Peter Gerdehag, Tell Aulin 2006
I APRIL Lone Falster 1989
I MORRON OCH I MORRON OCH I MORRON Stig Björkman 1989
I NATT GÅR JORDEN UNDER Anders Gustafsson 1994
I SKUGGAN AV SOLEN Susanna Edwards 1997
I VÄNTAN PÅ EROS Lena Koppe 1990
ILLUSTRERAT SAMTAL MED PROFESSOR LARS KRISTIANSSON
Jösta Hagelbäck och Ulf Nilsson 1984
INBROTTET Anna Selander, Malin Sköld 2004
INNESLUTEN Fredrik Edfeldt 2003
IT IS NICE TO BE PRIVILEGED Matheo Yamalakis, Agneta Lindgren 1976
JACK OCH PEDRO PÅ NYA ÄVENTYR Staffan Erlandsson, Anna Hansson 2006
JAG GÅR UPP PÅ MORGONEN MED GRÄFFERNA Agneta Fägerström 1982
JAG MINNS HÅKAN ALEXANDERSSON Carl Johan de Geer 2006
JAG VILLE VA DOMS KOMPIS Marika Heidebäck 2009
JAG ÄLSKAR LIVET Jonas Carlsson, Emanuel Danneman 2005
JAG ÄR DIN KRIGARE Stefan Jarl 1997
JAG ÄR MIN EGEN DOLLY PARTON Jessica Nettelblad 2011
JAGUAREN Mattias Gordon 2009
JAKOB SMITAREN Christina Olofsson, Göran du Rees 1983
JORDENS RÖST Richard Antonius 1990
JUSSI I VÅRA HJÄRTAN Torbjörn Lindqvist 2011
JÄVNA, RENSKÖTARE ÅR 2000 Stefan Jarl. 1991
KALL Per Zetterfalk 2006
KAMELEONTEN Nils Claesson 1995
KAMRATER MOTSTÄNDAREN ÄR VÄLORGANISERAD
Lars Westman, Lena Ewert 1970
KANIN Jonas Fellson 2006
KAOS Anna Wallisoff 2003
KARL SUNDOV OCH LIVETS HÖRNPELARE Johan Hagelbäck 2002
KARLSUIK, EN BY SOM GUD HAR GLÖMT Yva Mårtens, Kerstin Wixe 1976
KATINKAS KALAS Levan Akin 2011
KINCHEN Måns Månsson 2004
KLK Göran Hugo Olsson 1992
KLOCKAN SLÄR TVÅ Mårten Nilsson 1991

KOKVINNORNA Peter Gerdehag, Tell Aulin 2011
KOM IGEN GABY PeÅ Holmqvist, Suzanne Khardalian, Jim Downing 1991
KOM KETCHUP SÅ GÅR VI Anna Erlandsson, Staffan Erlandsson 2012
KOMETEN Johan Lofstedt 2004
KOMMER SMART Simon Gunnarsson 2006
KOMPLETT GALEN Lea Farnhede 2005
KOR OCH MÄNNISKOR Christoph Michold 1999
KOR ÅR FINA Stefan Jarl 2006
KUNGAR, PRINSAR OCH PRINSESSOR Ulla-Carin Grafström 2001
KVINNA MITT PÅ JORDEN Birgitta Ek, Ulf Hultberg 1976
KVINNANS PLATS Ewa Cederstam 2004
KYSSEN Håkan Wennström 1992
KÄCK REBELL Göran du Rees 1976
KÄRLEK OCH HELA ALLTIDHOPÅ Kristina Humle 1998
KÄRLEK TILL KALKONEN Göran du Rees 1986
KÖFTBÖGEN Johan Melin 2003
KÖTTBULLARNA Johan Hagelbäck, 2011
LEDAS LÅNGTAN Karin Wegsjö 2006
LIDINGÖLUGAN Maj Lindström 2009
LIV Marianna Griest 2008
LINDANSARE Peter Byringselsson 2005
LINNEA I MÅLARENS TRÄDGÅRD Lena Andersson, Christina Björk 1992
LISANAK HOSANAK INSONTO SANAK Karin Westerlund 1992
LITEN SKÅR OCH ALLA SMÅ BROKIGA Stina Wirsén 2012
LIV TILL VARJE PRIS Stefan Jarl 1998
LJUSET HÅLLER MIG SÄLLSKAP Carl-Gustaf Nykvist 2000
LJUSÅR Mikael Kristersson 2008
LUSEN Santiago Pinto 1988
LUTNING Eva Lindström 1994
LÅT ÅNGLARNA RIDA I PAUSEN Olof Rhodin 1985
LÄGGPOJKE GUSKARE MÅSTARE Nils Olof Hedenskog 1986
LÖGN Carl Johan de Geer 1996
LÖGNER Jonas Odell 2008
LÖNSBODA FOX Charlotte Eliasson 2003
MAGGIE VÄNNAR PÅ BALKONGEN
Ester Martin Bergmark, Mark Hammarberg, Beatrice Andersson 2008
MAGISTER HOFFMAN- EN HÄRSMÅN FRÅN SVART Henrik C Gyllenskild 2005
MAJSDOCKAN Marisol Bildt 1989
MAKTEN ÄR DIN Leif Elggren, Kent Tankred 2004
MAMMAS COMEBACK Åsa Ekman 2011
MAN KAN ALLTID FISKA Angelica Lundqvist 1994
MÄNNEN UTAN KVALITETER Lars Arhenius 2004
MANTRA Jörgen Hjert 2002
MARIEDAMM – EN DAG, ETT ÅR, ETT LIV Bengt Danneborn , Göran Åhslund 1977.
MARSKATTERNA OCH LEKSÅKSBILEN Jacob Ståhlhammar, 2011
MAX AV EN REN SLUMP Max Kestner 2004
MED KAMERAN SOM TRÖST, DEL 2 Carl Johan de Geer 2003
MELANCHOLIA 3 RUM Pirjo Honkasalo 2004
MELVIN OCH SJÖRÖVAR-CHOO CHOO Garri Bardin 2011
MERA KÖTTBULLAR Johan Hagelbäck 2012
MIN FAR INSPEKTÖRN PeÅ Holmqvist 2003
MIN MAMMA HÅDE FJORTON BARN Lars Lennart Forsberg 2000
MIN STULNA REVOLUTION Nahid Persson Sarvestani 2013
MIN VÄN CHOO-CHOO Garri Bardin 2008
MIO Jonas Embring 2008
MIRAKLET I SMÅLAND Carl-Johan Seth 2005
MISS KICKI Håkon Liu 2009
MITT LIV NU Andja Årnebeck 2004

MITT MÖRKA HJÄRTA Staffan Julén, Marius van Niekerk 2011
MITT NAMN VAR SABINA SPIELREIN Elisabeth Marton 2002
MITT PÅ JORDEN MITT UNDER SOLEN Birgitta Ek, Ulf Hultberg 1976
MOD ATT LEVA Ingela Rönner 1983
MOLLY MONSTER Michael Ekblad Ted Sieger, 2010
MOLLY OCH JULMONSTRET Michael Ekblad, Ted Sieger 2011
MORMOR, HITLER OCH JAG Carl Johan de Geer 2001
MULISHANI, MULISHANI Johan Palmgren 2001
MUNSPLEET Judith Hollander 1982
MUSIKFILMEN – VI ÅR VÅR EGEN SÅNG Filmkollektivet KINOKI 1976
My NAME IS ALBERT AYLER Kasper Collin 2005
MÅLAREN Christina Olofson, Göran du Rees 2002
MÄNNISKAN OCH JORDEN Ulf von Strauss 1983
MÄNNISKOR ÅR SOM DANSANDE STJÄRNOR Maj Wechseltmann 2005
NABILA Håkan Berthas 2002
NADJA Susanna Edwards 1994
NATTSÅNG Lova Hamilton, Mia Olsson 2004
NATURENS HÄMND Stefan Jarl 1983
NECROBUSINESS Fredrik von Krusensjerna, Ryszard Solarz, 2008
NINA ÅLSKLING Christina Olofson 1993
NOSHÖRNING Håkan Wennström 1989
NU HÄNDER DET IGEN Gabriel Watson, Frank Aschberg 2008
NUNNAN Maud Nycander 2007
NUQA Cesar Galindo 1993
NYKOLONIALISM I AFRIKA Pierre Björklund, Bary Cheikh, Axel Lohmann 1973
NÅLSÖGAT Jonas Söderqvist, Oscar Sjödin 2005
NÅR GALLER FALLER Brita Landoff 1983
NÅR JAG BLIR STOR Rainer Hartleb 2009
NÅR VI DÖR Håkan Wennström 2005
NÄRKAMPEN Mikael Wiström 1985
NÄSTA SÖNDAG SKALL JAG MÅLA EN SVART PRICK BÄTTRE!
Christina Olofson, Lisa Hagstrand 1988
OCH STJÄRNANS NAMN VAR MALÖRT Lennart Malmr 1996
ODE TILL STENEN Christina Olofson 1992
OH SHIT Sara Kadefors 2005
OM Lena Koppel 1988
OM MORGONDAGEN VET MAN ALDRIG Kirsi Nevanti 2006
OVÄNTAT BESÖK Per Carlsson 2008
PAKETET Peter Pontikis 2005
PANGPANGBRÖDER Axel Danielsson 2011
PANTA REI Göran du Rees 1988
PARASITEN Lisa Munthe 2005
PASSING IMAGES Per Zetterfalk 1992
PERRONGEN Thérèse Ahlbeck 2008
PIRRET Kjell-Åke Andersson 2007
POJKEN UTAN ANSIKTE Folke Rydén 2003
POJKTÄNTER Ester Martin Bergsmark 2012
PORTRÄTT I BAMAKO Madeleine Bergh, Marita Viktorsson 2002
PREDIKANTEN Bengt Löfgren, Bo Sjökvist 2007
PRESSURE Maciej Kalymon 2005
PRICK OCH FLÄCK PÅ FLÄCKEN Lotta Geffenblad, Uzi Geffenblad 2013
PRICK OCH FLÄCK PÅ PRICKEN Lotta Geffenblad, Uzi Geffenblad 2011
PRICK OCH FLÄCK SNOÅR IN Lotta Geffenblad, Uzi Geffenblad 2008
PRIMA BALLERINA Angelica Lundqvist 1989
PRINS HATT UNDER JORDEN Ninnie Olsson, Peter Hald 1980
PÅ GRÄNSEN Peter Torbjörnsson, Lisskulla Moltke-Hoff 1985
PÅ SPANING Ulf von Strauss 1974
PÅKLÄDNINGEN Lars Mullback 1992

RASTEN Bengt Larsson, Carl Slättne 1989
READ MY LIPS/PALME Johan Söderberg 2001
RED SHIRT Gunvor Nelson 1983
REPETITIONER Michal Leszczylowski, Gunnar Källström 2004
RESAN Peter Watkins 1987
ROCKET GARDEN Kristian Petri 1987
ROCKY Martin Kellerman 2008
RUM FÖR MINNEN Lisa Hagstrand 1994
RYMNINGEN Lisa Munthe 2001
RYPPAR Anna Hylander 2004
RÖTT RUM Thérèse Brundin 1992
SAGAN OM DEN LILLE DOCKPOJKEN Johannes Nyholm 2008
SAMBANDHA Peter Hagelroth 1994
SAMERNAS LAND Stefan Jarl 1994
SÄMI NIEIDA JOIK Liselette Wajstedt 2007
SCEN 3: DANIEL OCH AXEL Andrea Östlund 2008
SCENER UR ETT HANDFATS LIV Harald Hamrell 1988
SELMA OCH SOPHIE Mia Engberg 2001
SEMIESTERPLÄNER Mats Gustafsson 2004
SENT OM HÖSTEN – EN DAG I SVERIGE Ulf von Strauss 1987
SEX PIZZOR FRÅN JORDBRO Rainer Hartleb 2006
SEXAN Gabriella Bier 2002
SIGRID OCH ISAAC Anders Wahlgren 2005
SISTA VÄRNINGEN Lennart Malmr 1980
SJKU-HUSET Anna Erlandsson 2006
SJÅLEN ÅR STÖRRE ÄN VÄRLDEN Stefan Jarl 1985
SKÅLEN 1:1 Anders Boqvist, Timo Menke 2004
SKINNSKATTEBERG Jesper Ganslandt 2008
SKOGSBRAND Lennart Bengtson 1975
SKOLAN Babak Najafi 2003
SKÅREN SOM VAR VÄRLDEN Runar Enberg 1994
SKÖNHETEN ELLER ODJURET Mona Hoel 1992
SLAVAR David Aronowitsch, Hanna Hellborn 2008
SLÄDHUNDAR FRYSER INTE Bernt Klyvare 1980
SLÅKT OCH VÄNNER Jonas Odell 2003
SHUTTERILM – FÖR DE SMÅ Anna-Clara Tidholm, Gun Jacobsson 2007
SOPORNA Jan Lindqvist, Maria Cederqvist 1970
SPEL Anna Kernell 2009
SPELAR DU IKVÄLL? Ulf Peter Hallberg 2006
STADEN I MITT HJÄRTA Anders Wahlgren 1992
STOCKHOLMANIA Cesar Galindo 1998
STOCKHOLMSSYNDROMET Carl Johan de Geer 2001
STORTJUVENS POJKE Henry Meyer 1992
STREET LOVE Åsa Faringer, Ulf Hultberg 2000
SUICIDE BRIDGE Ella Lemhagen 1992
SURPLUS Erik Gandini 2003
SVÅL Mark Hammarberg, Ester Martin Bergsmark 2006
SÅ NÄRA Emilie Wallgren, Ina Holmqvist 2011
SÅNA MANETER Tony Holm, Per Carlsson 1998
TANKAR OM FLICKOR Fanny Danielsson 1994
TEATER ÅTTONDE DAGEN Joanna Helander och Bo Persson 1991
TERRORISTER - EN FILM OM DE DÖDA Stefan Jarl, Lukas Moodysson 2003
THE BLACK POWER MIXTAPE 1967–1976 Göran Hugo Olsson 2011
THE NEW FLOWERS OF BEIJING Lisa Parby 2002
THE RIFT Anna Ehnspj 2002
THE VOICE Johan Söderberg 2004
THIN ICE Håkan Berthas 2006
THREE POEMS BY SPOON JACKSON Michel Wenzler 2003

TID Åsa Hoffin 2006
TIDEN ÅR EN DRÖM Jan Lindqvist 1999
TILL ORFELUS Nils Olof Hedenskog 1988
TILLBAKA TILL ARARAT PeÅ Holmqvist 1988
TILLVÄXTSUKKAN Klara Swantesson 2006
TJEJEN MED VIDEOKAMERAN Gorki Glaser Müller 2005
TONG TANA
Jan Röed, Fredrik von Krusenstjerna, Björn Cederberg, Kristian Petri 1989
TORUN - EN PASSION I SILVER Rainer Hartleb 2006
TRIUMVIRAT Pelle Seth, Göran Hägg, Tor Svae 1986
TRÅD Håkan Wennström 1988
TRÅDÅLSKAREN Jonas Selberg Augustén 2008
TUPAMAROS Jan Lindqvist, Maria Cederqvist 1973
TUSEN OCH EN NATT Fateeme Goshah, Isa Vandi 2010
TVILLINGARNA FRÅN KRAKOW Joanna Helander, Bo Persson 1992
TVÄTTEN Håkan Alexandersson och Carl Johan de Geer 1985
TÅLET - VEM TILLHÖR VÄRLDEN? Christina Olofson och Göran du Rees 1978
UBÅT – EN TILL SÄNNING GRÄNSANDE VISSHET Maj Wechseltmann m.fl. 1985
ZONEN STJÄRNORNA Helgi Felixon, Titti Johnson 2004
UNDERKASTELSEN Stefan Jarl 2010
UNGE FREUD I GAZA PeÅ Holmqvist, Suzanne Khardalian 2008
UNGKÄRSHOTLLET Lennart F Johansson, Stefan Jarl 1974
UPPRÄTTELSEN Anders Birkeland m.fl. 1979
VAD SKA DU UT OCH GÖRA? Jörgen Bergmark 2005
VALROSSARNA Kolbjörn Guvallius 2006
VAPENVILAN Peter Torbjörnsson 1989
VEM ÅR VAR? Jessica Lauren 2011
VEM ÅR ZDENKO BUSEK? Magnus Bårtås 2004
VEM? Jessica Lauren 2010
VI BARA DRÖMDE Lena Lucki 2005
VI REDER OSS NOG Dan Joma, Roger Sellberg 2003
VI SKA MÖTAS IGEN Ulf Hultberg 1983
VIDEOCRACY Erik Gandini 2009
VIDÖPPEN STAD Ulf von Strauss 1988
VIGGEN 37 - ETT MILITÄRPLANS HISTORIA Maj Wechseltmann m fl 1973
VIKARIEN Åsa Blomck & Johan Palmgren 2006
VREDENS BARN Mikael Wiström 1996
VREDENS POESI Lennart Malmr 1981
VÅGA MINNAS Ewa Cederstam 2012
VÄRT LAND elever vid Konsthögskolan i Stockholm 1972
VÄGSKÅL/TRÄDKRAMARE Peter Hageroth 1988
VÄLKOMMEN TILL ÖLAND Kjell Sundstedt 1973
VÄNNINOR-BERÄTTELSER UR GÄRDEROBEN
Nina Bergström, Cecilia Neant-Falk 1996
VÄNTAN Myriam Braniff 1989
VÄRLDENS SÄKRASTE KÄRNFRAKTVERK Maj Wechseltmann 2013
RÄKNA MED PINO EVA Pils, Patrik Agemalm, Kenneth Andersson, Agneta Norelid 2011
ALLA ÅR ÄLDRE ÄN JAG Martin Widerberg 2012
TILL UNGDOMEN Karl Anne Moe 2012
YOUR MIND IS BIGGER THAN ALL THE SUPERMARKETS IN THE WORLD
Cecilia Neant-Falk 2009
ZONEN ESSENCE & Bebel 2002
ÅDALEN 73 Ulla Forsberg, Ola Olsson m.fl. 1973
ÅNGRARNAS Marcus Lindeén 2010
ÅTERKOMSTER Joanna Helander, Bo Persson 1992
ÄN SUSAR SKOGEN Björn Henriksson, Maria Sundqvist m.fl. 1975
OVERMÅLÄRENS Anders Widoff, 1980

FOLKETS BIO OCH BARN- FILMEN

Urpo och Turpo-dockorna i Folkets Bios förråd

Hej alla barn!

Hur många har varit på bio förut? Och hur många är på bio för första gången? Nu kommer det först att bli lite mörkt och sedan blir det lite ljusare. Så för dem som tycker det är läskigt så är det bra att veta att det bara är mörkt en kort stund. Där uppe, bakom oss, sitter maskinisten, som visar filmen. Vänd er gärna om och vinka...

40 skäl för Folkets Bio att fortsätta att visa och brinna för kvalitetsfilm för barn!

Biografen är en tillgänglig plats för unga människor.

Man måste lära sig att prata filmiska

Även framtidens barn ska få se Alfons och Grodan Boll på stor duk.

Bli först i Sverige med att bygga en hel biografsalong skräddarsydd för barn.

Knattefilm har slagit igenom och publiken hittar filmerna på bio.

Det är en utmaning att hitta film för barn i mellanåldern.

En svensk sexåring vill gärna se en film som handlar om en svensk sexåring.

Även framtidens barn ska få se svenska barnfilmklassiker som Dunderklumpen och Hugo och Josefin.

Få vara med när två-åringar får sin första filmupplevelse.

Barn har ett alldeles eget sätt att se och tolka världen.

Barnfilmens status måste höjas.

Hitta nya vägar att nå ut till och engagera en ung publik.

Visa producenter och regissörer att det går att visa barnfilm.

Göra barnfilmen till en kulturpolitisk angelägenhet.

Öka barnfilmens synlighet i media.

Folkets Bio
bygger upp.

Barnfilms-Sverige
monteras ner.

Barnfilmstraditionen
ska vara likställd med
barnbokstraditionen.

Film kan
stärka identitet
och självkänsla.

Unga människor
konsumerar mest
film av alla.

Barn har rätt
att få inblick i olika
slags världar.

En gång var
Sverige bäst på
barnfilm och det
är ett mål att bli
det igen.

En svensk
tolvåring vill gärna
se en film om en
svensk tolvåring.

Barn behöver
goda berättelser.

Uppmana och
inspirera till mer
uppställning kring
barnfilmen.

Film är ett
oslagbart verktyg i
skolundervisning.

Folkets Bio vill
sprida kultur till
folket. Barn tillhör
folket.

Ge barn en
möjlighet att se
mer än anglosaxisk
film.

Det är viktigt att
lära sig hur filmens
språk påverkar oss.

Det behövs
ett ständigt flöde av
ny barnfilm på bio.

Barn och vuxna
upplever samma film
på olika sätt. En sorglig
film för vuxna kan vara
en kärlekshistoria för
barnen.

Det produceras
alldeles för
få barnfilmer.

Barn har rätt till
en vettig världsbild och
det kan filmen visa.
Utan pekpinnar.

Film är
ett billigt sätt
att resa.

Många bilder
och berättelser
behövs.

En bra barnfilm
uppskattas även av
vuxna.

Film uppmanar
till reflektion.

Film kan
förlösa känslor.
På bio kan man
gråta ut.

Barnen är
framtidens
biobesökare.

Barn behöver
hjälp att tolka
bildflödet

FOLKETS BIO OCH BIO- GRAFEN

Historien fortsätter på gatan efter att ordet Slut har utplånats och biografsalongen har återgått till sitt viloläge, det vill säga tystnad och mörker, med bara några möss på jakt efter smulor mellan raderna av hopfällda stolar. Historien fortsätter, personerna, orden, musiken, känslorna och utbytet. Barnen härmar hjälten några ögonblick till, de vuxna pratar, diskuterar och kritiserar... Älskande famnar varandra men drömmer kanske om en annan kärlek. Tiden har upphävts för en stund.

Ur *Färder i filmens värld* av J.M.G Le Clézio

Folkets Bio älskar biografer. Biografen är en magisk plats. All film ses bäst på bio och all film upplevs bäst i mörkret, tillsammans med andra människor.

Folkets Bio bildades en gång för att ge den svenska oberoende filmen och dess mot-svarighet i världen, möjlighet att visas på stor duk. I medgång och motgång och oavsett tidsanda, konjunktur och trend så har envisheten hos Folkets Bio och alla dess lokalavdelningar alltid vunnit i slutändan. Man har vägrat ge upp, slitit ideellt, och ständigt letat nya lösningar, när problemen har hopat sig i form av höjda hyror eller hotande grävsopor. För biografen måste ju överleva.

Idag finns det nitton Folkets Bio-biografer. Några har funnits i 40 år och någon bara ett halvår, från Luleå i norr till Östra Vemmerlöv, på Österlen, i söder.

Här är de:

Zita, Stockholm

Öppnade 1913 med namnet Vinterpalatset. Har också hetat Gyllene Göken och Rita men bytte namn till Zita då den blev porrbio 1984. Folkets Bio tog över 1993. Öppningsfilm var Stefan Jarls *Det sociala arvet* och Mikael Wiströms *Den andra stranden*.

Hagabion, Göteborg

Öppnade 1974 på Skolgatan i Haga med Costa Gavras *Gisslan*. Flyttade till Viktoriaskatan i Linnéområdet 1983 och öppnade med att starta en ny film varje timme mellan tolv på dagen och två på natten. Dessa filmer visades: *Chefen*, *Land och söner*, *En välsignad dag*, *Natten vid havet*, *Birgit Haas måste dö*, *Mod att leva*, *Milka*, *Förföljelsen*, *Atomic Café*, *Hemligheten*, *Kärlekspassionen*, *Jag går upp på morgonen med girafferna*, *Vem dödade Jennifer Collins*, *När seklet var kort*, *Slutstation frihet*, *Ebba the movie*.

Aftonstjärnan, Göteborg

Ligger på Lindholmen mitt i ett gammalt bostadsområde. Öppnade 1913 som Lindholmens Biograf men bytte senare namn till Stjärnan. Blev Folkets Bio 1994 då man öppnade med *Cinema Paradiso* av Giuseppe Tornatore.

Angereds Bio, Göteborg

Öppnade 1980 på Kulturhuset Blå Stället i den mångkulturella förorten Angered. Huserar under en renovering av kulturhuset i Lärjeåns Kafé & Trädgårdar.

Frölundabion, Västra Frölunda

Mellan 1974 och 1979 visades film en gång i veckan på ungdomsgården i Folkets Bios regi. 1979 flyttades bion till Frölunda Kulturhus.

Kino, Lund

Hette fram till 1993 Reflex. Öppnade som Folkets Bio 1994 med *Kossor* av Julio Medem. Gör det möjligt för de yngsta lundaborna att dunka sin nyblåsta knattefilmsballong i pensionärsparet på väg till queer-filmen som köar bakom en ungdomsgrupp på väg till ett regisörsbesök.

Södran, Lund

Ligger i kulturhuset Mejeriet, som fram till 1968 var ett mejeri. Blev Folkets Bio 1987.

Folkets Bio, Umeå

Flyttade redan 1973 in i en villa på Gärdesvägen 6. Öppnade med Per Oscarssons *Ebon Lundin*. Huset hotas nu av rivning.

Bio Kronan, Luleå

Föreningen startade hösten 2002 och hittade till Bio Kronan, en bit från centrum. Öppningsfilm i september var *The Filth and the Fury* av Julien Temple.

Fyrisbiografen, Uppsala

Blev Folkets Bio 2012 men är en av Sveriges äldsta biografer. Den öppnades 1911 men vid övergången till ljudfilm drabbades den av en ekonomisk kris. Bion övertogs av familjen Annell och övergick till att visa konstnärlig film när 30-talets stora namn inom tysk expressionism och fransk film noir intog bioduken på Fyris. Och publiken strömmade till. Det finns ingen annan biograf i Sverige som oavbrutet sedan 1931, i drygt 80 år, spelat så stor roll i kvalitetsfilmens tjänst.

Folkets Bio, Jönköping

Bildades 1985, och visade som första film *Löperjenten* av Vibeke Løkkeberg, på Stadsbibliotekets biograf Fokus. 1987 byggdes ett gammalt bilgarage i Kulturhuset om och blev Folkets Bio. Premiärfilm var den grekiska *År av sten* av Petrina Chronia.

Panora, Malmö

Öppnades 1983 under namnet Bildhuset. Bytte sedan namn till Bian, Bildhuset Panora och Biograf Panora. 2011 visades film för sista gången. Just nu byggs istället en av Sveriges största arthousebiografer med tre salonger, varav en Barnens Biograf, utställningsverksamhet och restaurang vid Möllevången.

Elektra, Västerås

Öppnade på Bryggargården i oktober 1988 med *Resan* av Peter Watkins. 14,5 timmar film med regissörsbesök, soppservering i pauserna, inlånade begagnade soffor från Brödet och Fiskarna. Flyttade till nuvarande lokaler i Culturen i Kopparlunden i september 2000.

Elektra 3, Riddarhyttan

Öppnade våren 2013 i Riddarhyttan, hos föreningen Teaterhyttan, i ett kulturreseptat mitt ute i den västmanländska skogen i Skinnskatteberg. Premiärfilm var *Ånglarnas andel* av Ken Loach.

Bio Roxy, Visby

I haikuformat (enligt den enkla 5-7-5-modellen):

Roxy Visby blev

1986 (nittonhundraåttiosex!)

– ett folkets bio!

Roxy hade då varit biograf sedan 1936. Första Folkets Bio-visningen ägde rum dagen efter Palmemordet då man visade *Erendira* av Ruy Guerra.

Palladium, Växjö

Biografen Palladium invigdes 1925 och tjänade som Växjös största biografsalong fram till 2001. Folkets Bio startade 2002 och är nu på gång med en rejäl utökning av verksamheten.

Regina, Östersund

Föreningen startade 1988 men sedan 1992, då den öppnade med *Dunderklumpen* av Per Åhlin, har den egenhändigt byggda biografen, som ligger i Häradshövdingens kolkällare i Gamla Tingshuset, spridit ett litet men klart lysande ljus.

Tollereds Biograf, Tollerød

Sveriges minsta biograf – 24 platser – med kakelugn öppnade 2003 med Aki Kaurismäkis *Mannen utan minne*.

Gylleboverket, Östra Vemmerlöv

Startades hösten 2013 av konstnärskollektivet Gylleboverket, som har tagit över en gammal skrot på Österlen. Här samsas bion med konst, filminspelning och performance. Första matinévisningen var *Prick och Fläck på fläcken*.

Buddha föll av skam

Folkets Bio, det förflutna, nuet och framtiden

– enligt skribentens sätt att se det

Under en genomgång av Folkets Bios förflutna konstaterar man snabbt några saker:

* Att det är mer än fantastiskt att en grupp ideella idealister har lyckats med något som nästan ingen annan i branschen har gjort: Det vill säga att efter fyrtio års berg- och dalbana inte bara finnas kvar, utan också ha vuxit, utvecklats och etablerat sig som en av de mest respekterade spelarna på den svenska och internationella filmarenan. Förmodligen har vi den svenska föreningstraditionen till stor del att tacka för det. Samt, såklart, en massa kämpaglöd, vilja, blod, svett och tårar. Och det finaste är att det hela tiden fylls på med nytt blod och ny lust. Lust att arbeta inom ramarna för de gamla parollerna, fast på nya sätt.

* Att lite för lite pengar kan generera stor kaxighet, fantasi, uppfinningsrikedom och en förmåga att alltid hitta lösningar. Visserligen kan det vara riktigt jobbigt att inte ha ekonomiska medel – men det ger också frihet att organiskt växa och göra saker precis där intresse och lust finns, enligt principen "ur det lilla föds det stora".

Kanske är det delvis därför Folkets Bio om och om igen kunnat placera sig i framkant med en drift att förnya och uppdatera, oavsett om det gällt filmer som pushat utvecklingen och samhällsdebatterna framåt, eller mer praktiska nödvändigheter som

barnvagnsbio och gerilladigitalisering.

* Att man med tålamod och kärlek, stor diplomati och närhet till upphovspersonerna ständigt tagit och tar ansvar för den svenska filmen, med en särskild blinkning till kortfilmen, barnfilmen och dokumentären, som traditionellt har mötts av ointresse från den kommersiella branschen och som till stor del fått förlita sig på tv-rutan. Samtidigt som man skapat sig en tydlig identitet och en trogen publik – antalet besök i Folkets Bios salonger är, trots alla nya möjligheter att se film, stabilt. Och den totala publiken, tv, dvd och vod inkluderat, större än någonsin.

* Att föreningens på något sätt inneboende konflikt ständigt skavt och skaver, på ett nödvändigt, spännande och kanske till och med livgivande sätt. Professionellt mot ideellt. Rörelsen mot filmerna. Eller snarare med. Därför har att växa i sig aldrig tillåtits bli ett självändamål – därför har alltid frågan varför ställts.

* Att man ständigt lobbats mot politiker, filminstitut, myndigheter och kommuner, för idén att kvalitetsfilm för alla, i hela landet, är en demokratifråga. Som någon måste ta ansvar och betala för. Och att det behövs en tydlig filmpolitik, en politisk idé om filmens roll och ett kulturstöd till filmen.

* Att man genom åren tjänstgjort som "plantskola", och fostrat allt från filmare till författare, producenter, kulturchefer, festivalarrangörer, idésprutande entreprenörer – inte sällan av kvinnlig sort. Samtidigt som många har stannat kvar länge – och kunnat växa inom Folkets Bio.

Inför framtiden finns planer, tankar och ambitioner. Några utkristalliserar sig:

* Att man aldrig får sluta att definiera omvärlden och utifrån den sedan kontinuerligt omdefiniera sig själv och ställa sig frågan: Hur sprider vi kultur på bästa sätt, under nuvarande omständigheter?

* Att man ska tänka nytt för att nå en ännu, mycket, större publik. Som finns där ute, men som kanske letar på andra ställen än i dagstidningarnas bioannonser. Att den likriktade kommersiella filmvärlden inte är Folkets Bios. Att den så kallade kvalitetsfilmen i framtiden kommer att ha mer gemensamt med bokbranschen, konstvärlden och den alternativa världen och att det är till dem man ska vända sig. Man jämför inte fredagstacos med lyxkrog. Så varför jämför man då publiksiffrorna för *Iron Man 3* med *Belleville Baby*?

* Att det är dags att sluta jaga nedladdning och istället stärka biograferna ute i landet; gå bortom slentrianlanseringen och hitta nya kanaler; satsa på mer dagtidsanställd personal i de mellanstora städerna; sänka priset för ungdomar; skapa en ännu mäktigare känsla av exklusivitet och gemenskap. Och få kommunerna att förstå att biografen är en viktig kulturell instans och att ska det byggas ett kulturhus så ska det självklart inrymma en biograf.

Det är mycket som har hänt sedan Sigge Riismark med sitt osvikliga minne, sin blyertspenna och pirra var med och lade grunden till det som idag är Folkets Bio. Sigge själv gick sorgligt nog bort under 2009, blyertspennan är sedan länge ute ur bilden,

liksom snart också de 35 mm-kopior som vilade tryggt på pirran.

Men en sak förändras inte. Bra film, med ett patos, ett engagemang och en vision kommer alltid att behövas. Liksom det inte bara finns best sellers på biblioteket och liksom det inte hade funnits ett Dramaten om det inte funnits ett Teater Galeasen så måste det finnas utrymme för film som inte enbart mäts med besökssiffror, utan som också inspirerar kreatörer och befruktar ett filmklimat.

Film är kultur och ska behandlas som sådan, ända upp från den politiska maktens korridorer, till tidningarnas redaktioner och biografernas salonger. Och alla filmers främsta arena är den stora duken, i salongen.

Där har Folkets Bio haft en roll att fylla. Det blir spännande att se hur den utmanande balansgången mellan målinriktad professionalism och fingret i luften-unicitet och idealism kommer att se ut framöver.

Bettan von Horn, som nu levt med Folkets Bio i fyrtio år, brukar beskriva föreningen som en humla. En humla som egentligen inte borde kunna flyga med en så stor kropp och så små vingar. Ja, hur kan den? För att den vill och har lust, kanske. Och måste. I alla fall i minst fyrtio år till.

Camilla Larsson

PS

Begreppet kvalitetsfilm genomsyrar Folkets Bios verksamhet. Samtidigt är definitionen inte alltid glasklar. Alla vet vad som menas brukar det heta – men vet vi det? Utomlands pratar man oftast om art house-film men i Sverige har vi hållit fast vid "kvaliteten". Och den definition som vi än idag går efter är den som Harry Schein en gång formulerade på 1960-talet.

Till den här boken hade vi tänkt vaska fram en ny definition – alternativt ett helt nytt begrepp. Men vi hann helt enkelt inte...

Så nu lämnar vi över frågan till er läsare: Håller den här i 50 år till? Eller är det dags för något nytt?

Kvalitetsfilm är en film som uppföljer följande kriterier:

- Förnyelse av filmens uttrycksmedel och formspråk
- Angelägenheten i filmens ärende
- Intensiteten eller fräschören i dess verklighetsuppfattning eller samhällskritik
- Graden av psykologisk insikt och andlig nivå
- Lekfull fantasi eller visionär styrka
- Episka, dramatiska eller lyriska värden
- Den tekniska skickligheten i manus, regi och spel samt övriga artistiska komponenter hos en film

